

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra

Bakalářská práce

Lidové tradice ve výtvarných činnostech v předškolní třídě mateřské školy

Vypracovala: Markéta Baldová
Vedoucí práce: Mgr. Martina Lietavcová Ph.D.

České Budějovice, 2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. prosince 2022

Markéta Baldová

Poděkování

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Martině Lietavcové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, ochotu, vstřícnost a trpělivost při vedení práce.

Děkuji svým třem dcerám za psychickou podporu.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce jsou lidové tradice ve výtvarných činnostech v předškolní třídě mateřské školy. Cílem práce bylo vytvoření souboru výtvarných činností pro posílení významu lidových tradic v životě mateřské školy. Teoretická část obsahuje kapitoly vztahující se k dítěti předškolního věku, lidovým tradicím a výtvarným činnostem v rámci RVP PV, dále kapitoly o historii, významu lidových tradic s možností jejich využití ve výtvarných činnostech v mateřské škole. Pozornost je věnována i výtvarným činnostem a výtvarným technikám vhodným v předškolním vzdělávání. V praktické části jsou vypracovány náměty pro výtvarné činnosti související s lidovými zvyky a tradicemi a popis jejich realizace s předškolními dětmi s následným hodnocením. Odpovědi na výzkumné otázky jsou formulovány na základě zúčastněného pozorování a skupinového rozhovoru. Průběh činností byl zaznamenáván videonahrávkou.

Klíčová slova: lidové tradice, výtvarné činnosti, předškolní vzdělávání

Abstract

The topic of the bachelor's thesis is folk traditions in art activities in the preschool class of the kindergarten. The aim of the work was to create a set of creative activities to strengthen the importance of folk traditions in the life of a kindergarten. The theoretical part contains chapters related to the preschool child, folk traditions and creative activities within the RVP PV, as well as chapters on the history, meaning of folk traditions with the possibility of their use in creative activities in kindergarten. Attention is also paid to creative activities and creative techniques suitable for preschool education. In the practical part, ideas for creative activities related to folk customs and traditions are developed, as well as, a description of their implementation with preschool children with subsequent evaluation. The answers to the research questions are formulated on the basis of participant observation and group interview. The course of activities was recorded by video recording.

Keywords: folk traditions, creativeactivities, preschooleducation

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 DÍTĚ STARŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	9
1.1 Motorický vývoj.....	9
1.2 Kognitivní vývoj.....	11
1.3 Emoční, motivační a sociální vývoj	12
1.4 Socializace	12
2 DÍTĚ V SYSTÉMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
2.1 Lidové tradice v rámci RVP PV	13
2.2 Výtvarné činnosti v RVP PV	15
3 LIDOVÉ TRADICE	18
3.1 Historie.....	19
3.2 Význam lidových tradic v mateřské škole	22
3.3 Možnosti využití lidových tradic ve výtvarných činnostech.....	23
4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI.....	24
4.1 Motivace	25
4.2 Výtvarné techniky vhodné pro mateřskou školu	25
4.3 Výtvarné materiály a instrumenty	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	31
5.1 Cíl praktické části	31
5.2 Metodika a sběr dat.....	31
5.3 Příprava a organizace výtvarných činností.....	32
5.4 Představení výzkumného vzorku	33
5.5 Etické hledisko výzkumu	33
6 POPIS REALIZACE	33
6.1 Svatý Václav	33
6.2 Zimní slunovrat	41
6.3 Hromnice.....	46
6.4 Letní slunovrat	53
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61
SEZNAM PŘÍLOH	64
SEZNAM OBRÁZKŮ V PRAKTICKÉ ČÁSTI	64

ÚVOD

Lidové tradice hrají klíčovou roli v uchování a předávání základů kultury v čase. Zahrnují složku jazyka, zvyky, oslavy i odkazy na zásadní historické události například ve formě písní, příběhů, říkadel, pranostik atd. Vychází z primární úrovně společenské struktury, od jednotlivců a rodin, setkáváme se s nimi od narození, jsou svou povahou proto člověku velice blízké, jejich dodržování má rituální rozměr.

Cílem bakalářské práce je posílit význam využívání lidových tradic už právě v mateřských školách. V propojení s výtvarnými činnostmi poukázat na jejich efekt, který společně se správně zvolenou motivací a námětem dosahuje uchování dané tradice v paměti dětí. Poukázat také na bohatost námětů, jež v sobě nesou skrze poselství mnoha generací a přetrvávají v obrovském časovém horizontu. Právě díky předávání z generace na generaci mnohdy podbarvenému vyprávěním s prvky tajemna jsou lidové tradice pro děti fascinující. Důležitost lidových tradic je i v tehdejší úzkém propojení lidí s přírodou, s jejich potřebou ji uctívat a vážit si jí. A v neposlední řadě jsou lidové tradice důvodem společenské identity nás všech, příležitostí se setkávat, radovat se, odprostit se od povinností a koloběhu všedních dnů. Je třeba si v některých tradicích uvědomit jejich poetiku, v dalších zase nespoutanost až živelnost, to vše v podobě pravidelně se opakujících svátků a oslav s nimi spojených. Nastupujícím generacím ukázat jejich kouzlo, předvídavost a smysl, aby je dokázaly přijmout a nezapomenout na ně.

Teoretická část představuje zvyky a historii spojenou s oslavami čtyř vybraných lidových tradic. Každá z nich patří k určitému ročnímu období. Jsou představené tradice pohanského charakteru, tradice, jež se prolíná s křesťanstvím a tradice národní. Výtvarné činnosti poukazují na velké množství námětů čerpajících právě z repertoáru lidových tradic a zajímavé, mnohdy neobvyklé, výtvarné techniky dokážou probudit zájem dětí a podpořit jejich kreativitu a fantazii. Vše se samozřejmě opírá o dílčí cíle z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, ruku v ruce s přihlédnutím k vývoji a potřebám předškolního dítěte.

Praktická část nabízí soubor námětů výtvarných činností k jednotlivým tradicím, jež jsou realizovány s dětmi z předškolní třídy mateřské školy. Každé výtvarné aktivitě předchází motivace snažící se vysvětlit význam a historii lidové tradice. K jednotlivé výtvarné činnosti je zpracována reflexe z pozorování před realizací a po realizaci s časovým odstupem, doplněná skupinovým rozhovorem s dětmi, který se vztahuje se k dané tradici. Jejich realizace je zaznamenána pro přesnost vyhodnocení nahrávkou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ STARŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Motorický vývoj

Mertin a Gillernová (2010) jej specifikují zdokonalováním a růstem pohybové koordinace, pohyby jsou plynulejší, přesnější. Dítě je celkově hbitější, je to ideální období pro zahájení sportů, přemíra pohybové aktivity se odráží také ve hrách, kde dominuje pohyb. Pohybová koordinace je znatelná i ve schopnosti celkové sebeobsluhy.

Bednářová (2017) vysvětluje, že zdánlivá „neposednost“ je způsobena výrazným růstem dlouhých kostí a chrupavek, které je zakončují. Motorický vývoj je celkově spojen s mírou aktivity dítěte, s podmínkami, s podporou a s možností pro rozvíjení jeho motorických schopností.

1.1.1 Vývoj jemné motoriky

Dle Bednářové (2017) se vyhraňuje laterálnost, podle dominance hemisféry je dítě pravák či levák. Rozvoj jemné motoriky je ovlivněn osifikací ruky (chrupavka se přeměňuje v kost). Dítě si rádo hraje s různými materiály, např. s plody přírodnin, s kamínky, s plastelínou, s látkou, se stavebnicemi, které všelijak porovnává, řadí a podpora v jeho rozvoji představivosti při těchto činnostech je klíčová.

1.1.2 Vývoj výtvarného (kresebného) projevu

Stehlíková Babyrádová (2014) uvádí, že na konci vývoje plastického a grafického projevu předškolního dítěte je v jeho tvorbě zřetelná snaha zachytit figury, věci či samotný děj, tak jak jej dítě vidí. Snaha přiblížit se co nejvíce viděné realitě a věrně zobrazit skutečnost však ještě zdaleka nedokáže, proto se toto období nazývá obdobím raného fyzioplaticismu. Dítě znázorňuje jen určité vlastnosti figur a věcí, které vyzoruje a které ve výsledku většinou působí lehce zdeformovaně. Výtvarný projev dítěte je v tomto období ojedinělý a přirozený. Kombinuje prvky abstraktní a viděného, spontánně je prolíná a propojuje a vytváří tak

nevědomě nápadný znak poetičnosti dětských obrázků. Vágnerová (2017) výše uvedené doplňuje myšlenkou, že vizuální realismus znamená zachycení co nejvěrohodnější podoby objektu včetně jeho polohy v prostoru, také ale vyjadřuje myšlenku svého autora. To jak se proměňuje kresba, jde ruku v ruce s rozvojem myšlení, s ustupováním dětského egocentrismu. Sama toto období nazývá přechodem do vizuálního realismu.

Výtvarné vyjadřování dítěte je individuální, ale velmi kreativní. Neodmyslitelné je podporovat jej v jeho spontánním uměleckém vyjadřování.

„Výtvarný projev předškolního dítěte je zvláštním fenoménem, který je třeba obdivovat a rozvíjet a ve kterém je možno se naučit číst, budeme-li mít jen trochu pokory. Dítě v předškolním věku není ani tak důležité „vyučovat“ jako spíše chválit a povzbuzovat. Je moudré dítě iniciovat k nejrůznějším výtvarným projevům a občas se stáhnout do pozadí a přijmout roli obdivovatele téměř bezmezného světa dětské fantazie“(Stehlíková Babyrádová, 2014, s. 5).

Bezděková a kol. (2016) připomíná typické znaky pro dětskou kresbu:

- **transparence** – rentgenové vidění (průhlednost věcí, zvířat a lidí, např. život v domě za zdí)
- **antropomorfismus** – polidšťování zvířat či jiných objektů
- **R- pravoúhlost** – pravoúhlost (komín kolmo ke střeše)
- **nepravý ornament** – zdobný zjednodušený prvek (korále na krku)
- **grafoidismus**– naklánění kresby ve směru písma, objevuje se jen u některých dětí
- **grafický automatismus** – opakování získaných tvarů (vlasy ztvárněné čárkami)

1.1.3 Rozvoj tvořivosti

Dle Nádvorníkové a kol.(2014) u předškolního dítěte hovoříme o tvořivosti expresivní, výsledkem je sebevyjádření, což je v podstatě každý projev, ve kterém není ani objektivně důležité pohlížení na originalitu, hodnotu či dovednost jednotlivého díla. Již se také objevuje tvořivost produktivní, kdy dítě začíná lehce svazovat kontrola volné hry, rozvíjí záměry, na jejichž základě směřuje k jednotlivému novému objektu či nápadu s určitou strategií. Ve tvořivosti invenční pak dává najevo svou vynalézavost v používání různého materiálu a

postupu, jehož výsledkem je nový objev. Prvním vývojovým stádiem tvořivých schopností je stádium prekreativní, které je typickým pro tento předškolní věk. Tvořivost je nezralá, náhodná, vše, co dítě vytváří, myslí vážně, ale ještě je zcela nerozlišuje od reality. Způsobem střežení správných odpovědí se stává představivost.

1.2 Kognitivní vývoj

Vágnerová (2021) konstatuje, že poznávání je orientováno na nejbližší svět a na porozumění pravidlům, která v něm platí. Způsob, jakým uvažují předškolní děti, nazýváme obdobím názorného intuitivního myšlení. Myšlení je ovlivňováno často emocionálně. Typickým znakem pohledu dítěte na svět je egocentrismus, kdy lpí na vlastním názoru a přechází názory jiných. V podstatě jeho názor je jediný možný. Myšlení je ovlivňováno často emocionálně. Bednářová a kol. (2017) rozvádí, že dítě je centrem svého světa představ a je přesvědčené, že všichni v jeho okolí jsou stejného názoru. Kontakt s vrstevníky pomáhá k opravě podobného zkreslení. Dítě překvapí reakce ostatních dětí, prozkoumává je a napodobuje. Občas jsme svědky sociálního přenášení nálad dětí, hromadného přejímání nálady, např. velkých radovánek či výrazného smutku. Dalšími typickými znaky myšlení tohoto období je prezentismus, porozumění všemu ve vztahu k přítomnosti, fantazijní přístup, ve kterém převládá fantazie nad uznáním logické reality a antropomorfismus, sklon k polidšťování předmětů. Vnímání je celistvé, nechává se snadno upoutat detailem. Čas posuzuje jen ve vztahu k určité činnosti („Ještě se pětkrát vyspím a pojedu k moři“).

Kolem pátého věku se začíná vyvíjet záměrná paměť. Stále převažuje paměť mechanická, dítě dokáže obsáhnout rozsáhlé celky. Zapamatuje si konkrétní události než slovní popis. Mezi pátým a šestým rokem nastupuje i paměť dlouhodobá. Dříve si dítě zapamatovalo spíše události spojené s citovým prožitkem. Představy předškoláka jsou nadmíru bohaté a barvité, také je doplňuje tzv. dětská konfabulace, smyšlenky, o kterých je přesvědčený, že jsou pravdivé. Je obtížné odlišit realitu od fantazie.

Mertin a Gillnerová (2010) poukazují na zkvalitnění se řečových dovedností, převládá komunikativní stránka řeči, v první řadě je dorozumívacím prostředkem, rozvíjí se i její kognitivní složka, již rozumí čtenému, verbálnímu popisu, po expresivní stránce dítě zvládá jednoduchým stylem popsat své pocity a prožitky.

1.3 Emoční, motivační a sociální vývoj

Po této stránce Mertin a Gillnerová (2010) vidí, že předškolní dítě má neutuchající potřebu být aktivní, ruku v ruce jde s potřebou jistoty, bezpečí, trvalosti a zázemí. Vše ho posiluje na cestě zvědavosti a prozkoumávání okolního světa. Dalšími významnými potřebami je potřeba citového vztahu, sociálního kontaktu, společenského uznání, seberealizace a identity. Předškoláka lze hrou a četnými podněty nejnárodněji a neúčinněji motivovat. Prožívání dítěte v tomto věku je velice intenzivní, ale zároveň kolísavé a krátkodobé. Mezi vrstevníky se prohlubuje schopnost vzájemné spolupráce a empatie. Dítě pomáhá slabším, dokáže konflikt řešit kompromisem, dokáže se ve hře podřídit a naopak vést druhé. Vnímá dospělého jako vrcholnou autoritu, která představuje a splňuje spravedlnost ve všech směrech. Po stránce sociálně emocionálního chápání uvádí Gallagher (2013) nestojí pouze vývojová stadia, ale výchova a temperament jedince.

1.4 Socializace

Zkvalitňuje se sociální reaktivita (schopnost a dovednost reagovat), s vrstevníky, s rodiči, s prarodiči, širší rodinou, se sourozenci a s cizími dospělými. Vyvíjí se i sociální kontroly (přijetí nastavených norem společensky žádoucího chování). Dítě si osvojuje sociální role, roste význam vrstevníků a celkově kontakt s dětmi je důležitý pro formování vlastní identity (Bednářová et al., 2017).

2 DÍTĚ V SYSTÉMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah integrovaných bloků by vždy měl vycházet ze života dítěte, být pro něj smysluplný, zajímavý a užitečný. Samotná realizace by měla zahrnovat širokou škálu různých aktivit a dítěti tak nabídnout hlubší prožitek. Neměl by být založen jen na izolovaných poznacích nebo jednoduchých dovednostech, dítě získává komplexní zkušenost, která je pro něj lépe uchopitelná a prakticky využitelná. Dítě tak získává skutečné činnostní výstupy – kompetence.

Nabízené aktivity a činnosti třídních vzdělávacích programů (TVP) tvořené pedagogy vychází ze školního vzdělávacího programu (ŠVP) jednotlivé mateřské školy a samozřejmě jemu nadřazené závazné normy, kterou představuje rámcově vzdělávací obsah pro předškolní vzdělávání.

„RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: stanovuje cíle v podobě záměrů a cíle v podobě výstupů, a to nejprve v úrovni obecné a následně v úrovni oblastní. Tyto rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní orientaci pro předškolní vzdělávání i každodenní práci učitele“ (RVP PV, 2021, str. 9, 10). Jejich naplňování v rámci dílčích cílů, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí, jejichž osvojování je proces dlouhodobý a složitý.

Hlavním prostředkem vzdělávání dítěte v mateřské škole je obsah RVP PV, který je uspořádán do pěti oblastí biologické, psychologické, interpersonální, sociálně – kulturní a environmentální (RVP PV, 2021). Vzdělávání dítěte by mělo být systematické, mělo by respektovat všechny potřeby dítěte a směřovat tak k jeho optimálnímu vývoji.

2.1 Lidové tradice v rámci RVP PV

V této části se jedná o výpis dílčích cílů z RVP PV (RVP PV, 2021, str. 15 - 28).

Dítě a jeho tělo

- *„rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky“* (lidové pohybové hry, lidové tance, rukodělné činnosti, výtvarné a tvořivé aktivity)
- *„rozvoj a užívání všech smyslů“* (smyslové a psychomotorické hry, hudební projev a poslech)
- *„osvojení si věku přiměřených praktických dovedností“* (práce s různými materiály)

Dítě a jeho psychika

- „rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)“ – (poslech čtených i vyprávěných příběhů, společné diskuze a rozhovory)
- „rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu“ (hudební a pohybové hry, dramatizace příběhů, vyprávění dětí, o jejich vlastních zážitcích a zkušenostech k tématu, zpěv lidových písní, recitace)
- „rozvoj tvořivosti“ (rukodělné a výtvarné činnosti k jednotlivým tradicím)
- „posilování přirozených poznávacích citů“ (aktivně se účastnit tradičních svátků, komentování zážitků, asociační námětové hry)
- „rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit“ (dramatizace příběhů, výtvarné, tvůrčí vyjádření, reflexe, vyjadřování svých pocitů, nápadů, dojmů a názorů)
- „rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání“ (podněcování zvědavosti a zájmu o pohanské a křesťanské tradice, jejich hodnot a poselství)

Dítě a ten druhý

- „rozvoj kooperativních dovedností“ (rozvoj prosociální citlivosti při kolektivních činnostech, rozvoj sounáležitosti a spolupráce ve skupinách prostřednictvím ztvárnění pohanských či křesťanských příběhů ve výtvarných či dramatických činnostech)
- „posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem např. v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.“ (role v dramatizacích a asociačních hrách, posilování pozitivních vztahů k lidem formou čtených či vyprávěných příběhů a legend, vnímání při hrách, co si druhé dítě přeje, potřebuje)

Dítě a společnost

- *„rozvoj společenského a estetického vkusu“* (vnímání uměleckých a kulturních podnětů)
- *„seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije“* (seznamování s lidovými tradicemi a zvyky daného regionu, s jeho historií a kulturou, s místní lidovou tvořivostí)
- *„vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností“* (seznámení se zvyky, rituály a svátky v minulosti i v současnosti prostřednictvím výtvarných, hudebních, literárních a dramatických aktivit)

Dítě a příroda

- *„poznávání jiných kultur“* (seznámení se zvyky, rituály a svátky v minulosti i v současnosti prostřednictvím výtvarných, hudebních, literárních a dramatických aktivit)
- *„vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí“* (prostřednictvím odkazu pohanských zvyků a jejich absolutního propojení se živou a neživou přírodou, jejich úcty a pokory ve vztahu k přírodě, ukázka a realizace některých zvyků a rituálů, ztvárnění ve výtvarných a tvořivých činnostech)

2.2 Výtvarné činnosti v RVP PV

V této části se jedná o výpis dílčích cílů z RVP PV (RVP PV, 2021, str. 15 - 28).

Dítě a jeho tělo

- *„uvědomění si vlastního těla“* (správné držení těla)
- *„rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky“* (pracovní návyky při kreslení – správné držení výtvarných instrumentů, postavení ruky, uvolnění ruky, plynulost a způsob vedení čar)
- *„rozvoj a užívání všech smyslů“* (propojení smyslového vnímání, koordinace zraku a rukou- vizuomotorika)

- „osvojení si věku přiměřených praktických dovedností“ (správné držení a zacházení s výtvarnými instrumenty a materiálem, se samotnými výtvarnými technikami, úklid po dokončené práci)

Dítě a jeho psychika

- „rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu“ (vyjadřovat myšlenky a pocity nad výtvarnými projevy, dokázat je hodnotit, popsat, umět se zeptat, požádat o radu)
- „osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální např. výtvarné, hudební, pohybové, dramatické“ (vyjadřovat nápady, myšlenky a pocity svým výtvarným projevem, objevování své vlastní nezávislosti)
- „rozvoj tvořivosti“ (radost z objevování, z tajemství kombinace barev, z nové výtvarné techniky)
- „posilování přirozených poznávacích citů“ (radost z objevování, relaxace, odreagování, zdokonalování se ve vyjadřování osobních výpovědí, zvědavosti, zájmu)
- „rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit“ (vyjadřování vnitřních nepojmenovaných pocitů)

Dítě a ten druhý

- „rozvoj kooperativních dovedností“ (rozvoj prosociální citlivosti při kolektivních výtvarných činnostech, ale i při úklidu, vzájemná pomoc)

Dítě a společnost

- „rozvoj společenského a estetického vkusu“ (vnímání uměleckých a kulturních podnětů)
- „seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije“ (seznamování s lidovou tvořivostí daného regionu, s uměleckými díly, vnímání „krásna“ v užitém prostředí, v přírodě)

Dítě a příroda

- poznávání jiných kultur (seznamování s tématem prostřednictvím výtvarných činností)
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu (ztvárnění místa, přírody, jejích proměn v průběhu ročních období, lidí a jejich tradic pomocí různých výtvarných technik, hledání přírodního a užitkového materiálu v okolí)

3 LIDOVÉ TRADICE

Význam slova „tradice“ je ve slovníku cizích slov definován „jako souhrn zvyků a zvyklostí, generační dědictví“. Výraz pochází z latinského „traditio“ – „tradere“ v překladu „předávat“. Tradice provázejí člověka od nepaměti, Zemanová (2009) zdůrazňuje, že vždy byly úzce propojeny s rytmem přírody, jíž je člověk součástí. Lidé se od pradávna řídili sluncem, měsícem a hvězdami, žili denním světlem a úplnou tmou v noci, dříve než byl sestaven kalendář, než se začalo psát. Lidem dělaly průvodce pravidelně opakující se přírodní jevy, střídání ročních období, přibývání dne i noci, podle západu a východu slunce, fází Měsíce, jasu a pohybu hvězd byli schopni orientace a určování pravidelně se opakující roční doby. Čas určovali podle chování zvířat i pravidelných úkazů na obloze. Cítili splynutí s přírodou, pokoru před jejím řádem a před její magickou vlídnou i krutou mocí. Motlová (2010) poukazuje na to, že člověk s mocností přírody neměl potřebu bojovat, snažil se jí naklonit, o její přízeň usiloval projevovanou úctou s úmyslem zvýšit svou naději na úspěch v dostatečné úrodě, plodnosti dobytka či vlastního zdraví. Závislost na přírodě se ukázala i ve veškerém komplexu obřadů a zvyků. Veškeré slavnosti z dob předkřesťanské éry byly hluboce zakořeněny v uctívání kultu slunce, země, vody od úsvitu lidské existence přes pohanské Kelty a Slovy. S nástupem a šířením křesťanství bylo třeba tyto pohanské rituály překrýt svátky křesťanskými. Církev do svých obřadů použila i mnohé staré symboly, které vkládala ve významu křesťanství. V postupném překrývání pohanských zvyků nebylo ale těžké rozpoznat jejich stopu, mnoho zvyků přetrvalo, pokračuje Ruland (2009), neboť nebylo možné je odloučit od křesťanských rituálů a byly předávány z generace na generaci v podobě legend a příhod. Tak například pohanský rituál zdobení věčně zelené jedličky v posvátných nocích po zimním slunovratu, rámusení o silvestrovské noci či pálení kadidla 6. ledna. Motlová (2010) dále předkládá, že církevní svátky, i přes veškerou zbožnost, byly propojeny s bujným veselím, pověrami, zvykem, magickým úkonem předávaným z generace na generaci. Hospodářský rok se řídil církevním kalendářem se svátky světců, stal se jeho časovou oporou. Nutno připomenout, uvádí Šimánek (2019), že dříve začínal nový den okamžikem, kdy vyšla první hvězda, v podstatě po západu slunce. Proto nás možná udivuje, že některé svátky jsou slavené v předvečer oficiálně stanoveného svátku v kalendáři (svatý Mikuláš, narození Ježíše a další).

Šottnerová (2009) poznamenává, jak se vývoj civilizace na většině forem lidové obřadnosti podepsal. Mnohé z nich byly zapomenuty, potlačeny, dochovaly se pouze ty, jež v sobě nesou prvky zábavnosti, a tak jsou pro dnešního člověka přitažlivé. Některé obyčejně praktikujeme, ale mají spíše povrchní ráz, bez prožitku a o jejich historii, významu a magičnosti víme jen velmi málo. Patrně to vyplývá z dnešní uspěchané doby, s pokroucenými hodnotami a civilizačním tlakem, který znehodnocuje naše emocionální projevy.

„Němčů s jejich četnými pozůstatky se setkáváme i na počátku třetího tisíciletí. Některé z nich nevnímáme a míváme je, některým tu a tam přihlížíme jako diváci, některé však necháváme do našeho života vstoupit a také třeba jsme – byť i nevědomky – nositeli jejich ohlasů a podob.“ (Motlová, 2010, str. 7)

Ruland (2013) vidí postavení tradic v dnešním světě také pozitivně ve sdělení, že na druhé straně lidé objevují dávno zapomenuté tradice se starobylými kořeny, jež vynikají i mezi krásnými svátky křesťanskými. Podle Krčka (2015) se tisíce lidí z celého kontinentu s různým vyznáním zajímá o staré kultury a jejich dokonalost v propojenosti s přírodou.

3.1 Historie

3.1.1 Svatý Václav

V rámci Dne české státnosti si Česká republika 28. září připomíná smrt svatého Václava, světce, který je historicky doloženou postavou. Jeho matkou byla Drahomíra a byl nejstarším synem Přemyslovce Vratislava. Narodil se pravděpodobně kolem roku 907. Po otcově smrti se stala jeho poručnicí babička kněžna Ludmila, která ho vychovávala v křesťanské víře. Kolem roku 925 usedl na knížecí stolec a byl vzorem křesťanského panovníka. Přispíval k rozšíření víry v zemi, podporoval duchovní, zakládal kostely, založil chrám svatého Víta, hlavní kostel knížectví. Byl velmi oblíbený mezi chudými a utlačovanými díky svým dobročinným skutkům. Jeho úzká spolupráce se západní církví se nelíbila stále ještě pohanské šlechtě včetně mladšího bratra Boleslava I., jenž měl o politice rozdílné představy. Mezi bratry vyvrcholila nevráživost po válečném konfliktu s římským císařem Jindřichem I. Ptáčníkem v roce 929, kdy byl Václav poražen. Traduje se, že 28. září 929 (později se v historických pramenech dokládá, že pravděpodobněji až roku 935) přijal Václav bratrovo pozvání na svěcení kostela v Boleslavi, kde byl na jeho popud stejného dne nakonec

zavražděn. Vyskytují se ale i názory, že mohlo jít i o souhru nešťastných okolností. Po jeho smrti se Boleslav I. stal českým knížetem. O asi tři roky později nechal Václavovy ostatky převést do Prahy a pohřbít v rotundě sv. Víta na Pražském hradě. Od 10. století je kníže Václav uctíván jako světec, především pro svoji zbožnost (pečoval o chudé, nemocné, pěstoval víno a obilí pro svaté přijímání) a posmrtné zázraky. Později se stal symbolem a patronem českého státu.

Podle Mottlové (2010) je v lidové slovesnosti někdy babí léto nazýváno létem svatého Václava. Pro hospodářský rok se stal dnem, kdy se měnil letní rytmus na zimní. Nastala doba hodů tzv. svatováclavské poutě propojené s posvícením. Šottnerová (2009) dodává, že Václav byl statečným vojákem, kterého ctil lid. Začaly se šířit legendy o zázracích, o jeho pomoci Čechům v bitvách, o hoře Blaník, kde spí se svými statečnými vojáky do doby, kdy bude českému národu nejhůře, pak se hora otevře a Václav v čele své družiny přispěchá na pomoc. Je také patronem vinařů a sládků.

3. 1. 2 Zimní slunovrat

Je jedním s nejstarších celosvětově uctívaných svátků, dle Franklin (2002) je jedním ze čtyř svátků zasvěcených slunci (jarní a podzimní rovnodennost, letní slunovrat). Je nejkratším dnem v roce a na severní polokouli nastává 21. prosince, kdy začíná první zimní den. Slunce bylo uctíváno ve všech náboženstvích světa. První zmínky jsou známy už před třiceti tisíci lety, kdy byly pohyby Slunce zaznamenávány na kostěné a rohovinové destičky. Před osmi tisíci lety vznikaly kamenné observatoře (např. Stonehenge), které plnily svou funkci v čase letního slunovratu, kdy slunce vyšlo za prvním z kamenných pilířů, vrhlo dlouhý stín do středu kruhu a tím došlo symbolicky k propojení nebe a země. Krček (2011) připomíná i oslavy zimního slunovratu u Římanů v podobě pětidenních saturnálií, které začínaly 17. prosince, kdy se slavilo v podobě průvodů a taškařic, jež lze přirovnat ke karnevalům. Lidé si zdobili obydlí jmelím, jehličnatými větvíčkami, objevily se svíce, které symbolizovaly konec nejdelší noci. Lidé si nasazovali masky, tančili kolem ohňů, hodovali, navštěvovali se a dávali si dárky, nejvíce medové koláčky a voskové svíčky k uctění bohů. Byl to pro ně „den zrození nepřemožitelného Slunce“. Podobně pojímali den zimního slunovratu Keltové, jak uvádí Motlová (2010), jako zrození nového života vítězství slunce nad zimou, přibývajícího světla na zemi. V jejich domovech opět dominovala výzdoba větvíčkami, včetně těch z ovocných

stromů, a jmelím, jež bylo považováno za posvátnou rostlinu. Obřadně rozdělávali ohně z polena uchovaného z minulého slunovratu, ve světlici do ohně házeli voňavé rostliny a jehličí, v okolí domu zdobili jehličnany ořechy a jablky. Z těchto dob pochází i tradice rozkrojeného jablíčka. Jako symbol měsíce a slunce se pekla medová kolečka a měsíčky. Tradice slunovratu se slavila po celém kontinentu, dodnes je jedním z nejoblíbenějších svátků severovýchodních zemí. Ve 4. století byl tento, do té doby nepřekonatelný magický svátek, nahrazen církevní oslavou Ježíšova narození.

„V době Vánoc všechny kultury před křesťanstvím věděly, že se rodí nové slunce. Od určitého dne přibývalo světlo. To, co je dnes pro lidstvo nové, je pochopení vánočního tajemství, že jen v jeslích nejhlubšího nitra se může člověk stát Marií a přijmout vánoční dar. Děťátko, které přineslo do světa lásku, mír a pokoj lidem dobré vůle. To on – Boží syn Ježíš se stal světlem světa, nově se rodícím sluncem. Tady se uzavřel sňatek mezi křesťanstvím a pohanstvím. Skončila doba přírodní moudrosti a nastal vyšší princip pochopení všeobjímající lásky jako nejvyšší síly kosmu!“ (Krčec, 2015, str. 116, 117)

3. 1. 3 Hromnice

Svátek Hromnice (2. února) původně nebyl křesťanským svátkem. Krčec (2015) konstatuje, že tento keltský svátek zvaný Imbolc byl svátkem rituálního očištění, obnovy, probuzení po dlouhých zimních večerech. Keltové jej slavili na počest bohyně Brigit, bohyně inspirace, učení, léčitelky, zastánkyně opuštěných. Po celé Evropě je jí zasvěceno mnoho léčivých pramenů a studní. Později se koledovalo se s malými slaměnými panenkami, na domovní dveře se zavěšovaly kříže ze slámy nebo větviček. Francová (2017) odkazuje na Slovany, kteří pro změnu slavili příchod vládce bouře, blesku a hromu, Peruna, jenž svým bouřením vyháněl všechny temné síly zimy. První zahřmění doprovázely mnohé rituály, v Čechách lidé klekali na zem a líbali ji nebo zvedali těžké věci. S příchodem křesťanství byl původní význam svátku nahrazen katolickým svátkem Uvedení Páně do chrámu. Toho dne se v kostelích svítily svíce „hromničky“, lidé si je pak zapalovali při bouřích, také věřili, že je ochrání před vším zlým. Bestajovský (2008) ještě připomíná zákaz šití a přišívání, jehla totiž přitahovala „boží posly“ blesky.

3. 1. 4 Letní slunovrat

První letní den se tradičně oslavoval východ i západ slunce, každý rok se 21. června po celém světě vítalo a vítá léto, s ním spojená radost, naděje, plodnost. Je to jeden z nejmagičtějších dnů v roce, oslava duchovní síly slunce. Dříve se tento pohanský svátek slavil v každé vesnici, lidé se radovali, součástí oslav byly spirituální a léčivé rituály, které uctívaly přírodní energie. Keltové v tento den uctívali matku hvězd Danu – bohyni plodnosti a zrání. Uctívaným stromem je dub, strom plodnosti a symbolem slunovratového slunce je bílý kůň. Den i noc ovládají tajemná kouzla. Věří se, že síla přírody, vody a země je v tento den léčivá a regenerující. (Zdroj: Letní slunovrat - pohanský svátek. Psychologie chaosu [online]. Copyright © 2022 [cit. 19. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.psychologiechaosu.cz/letni-slunovrat/>). Sbíralo se devatero kvítí beze slov a ohlédnutí, byliny měly v tento den nejsilnější energii. Studánky a prameny se vyčistily a zdobily květinami, byly obdarovávány keramikou, korálky, soškami i zlatem. Koupele při úsvitu a procházky ranní rosou měly zázračnou moc, dodává Francová (2017). Obrovskou úlohu, upozorňuje ve své knize Franklin (2002), sehrávaly kamenné kruhy orientované podle polohy slunce v letním slunovratu tzv. Stonehenge zmiňované už v kapitole 3.2.2. Stavěly se malé „sluneční sloupy“ z kamenů a kamínků zdobené květinami podobné dnešním kamenným mohylám, které se staví na turistických cestách dodnes. Letní slunovrat byl časem rozsvícených pochodní a ohňů, kolem nichž se rituálně tančilo nebo se přes ohně přeskakovalo. Pohanský zvyk uctívání Slunce zapalováním ohňů pramenil z přesvědčení, že v tento nejdelší den v roce síla slunce dosahuje vrcholu a je třeba jej podpořit. Při západu slunce začne svou sílu ztrácet den po dni ukrajováním denního světla. Šottnerová (2009) dodává, že pohanská oslava slunovratu byla velmi silná a církvi se ji nepodařilo vymýtit, přijala ji a dala jí nové jméno – Svatojánská noc na počest Jana Křtitele (dříve se slunovrat slavil 24. června). Sbíraly se i další svatojánské byliny jako třezalka, či kapradí, jež v tuto noc vykvétá a modře světélkuje. Tradovalo se, že získání jeho květu pomůže k nalezení pokladu.

3.2 Význam lidových tradic v mateřské škole

Rituály a oslavy jsou dle Kupcové a kol. (2016) doprovázené mezi lidmi vzájemným pochopením, stmelováním, respektováním a pomáhají vytvářet prostor pro bytí v multikulturní společnosti. To, že jsou oslavy dětem v mateřské škole předkládány formou

zábavnosti a hravost, napomáhá a usnadňuje jejich pochopení. Činnosti nabízené hravou podobou umožňují dětem porozumět filozofii svátku, jež odpovídá jejich věku, dokážou ji lépe přijmout a těšit se na další opakování, které bude obohaceno již předchozím poznáním a bude přijato jako něco známého a příjemného. Seznamování s lidovou kulturou v předškolním věku je nesmírně důležité, souhlasí Šottnerová (2009), je to paměť národa se svým cenným bohatstvím v podobě lidových tanců, písní, slovesností zvyky a předměty. Aby národ žil, musí se už v dětech vzbuzovat národní povědomí, zajištění předávání tradic z generace na generaci.

3.3 Možnosti využití lidových tradic ve výtvarných činnostech

Lidové tradice nabízejí obrovské množství námětů ve výtvarných aktivitách a činnostech, které jsou pro děti přínosné a rozvíjejí děti ve všech oblastech RVP PV. Lidové tradice a jejich realizace ve výtvarných činnostech jsou součástí třídních a školních vzdělávacích programů, které vychází ze střídání ročních období a s nimi souvisejícími zvyky a tradicemi. Jsou běžně využívány ve vzdělávání předškolních dětí, tvoří hlavní témata projektů či integrovaných bloků. Ve výtvarných činnostech jsou oblíbeným tématem, důležitá je i jejich stálost a pravidelnost, tím jsou pro děti snadno zapamatovatelné i s odstupem času. Jejich půvab spočívá v tom, že jsou protkány magičností, tajemnem a nadpřirozenými silami, což je pro děti poutavé téma v jejich životech naplněných fantazií.

„Výtvarná výchova je nekonečným procesem poznávání a hledání. Výtvarné činnosti představují jeden z významných prostředků pro rozvíjení osobnosti dítěte, nabízejí možnost sebevyjádření jinou formou než slovní, a i díky tomu ve srovnání s dalšími aktivitami nejvíce rozvíjejí fantazii a kreativitu dítěte“. (Křížová, 2017, str. 7)

4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI

„Vyjadřování dětí prostřednictvím výtvarných činností má v mateřské škole svoji nezastupitelnou funkci. Výtvarné aktivity řadíme k činnostem estetickým, stejně jako činnosti hudební a literárně-dramatické. Výtvarné činnosti dětí slouží především k tříbení jejich estetického vnímání a rozvíjení schopnosti a potřeby vyjadřovat vlastní představy o světě kolem nás, k projevování vlastních pocitů, ale zejména možnosti vlastního tvoření. Proto při výtvarných činnostech v předškolním vzdělávání akcentujeme kreativní proces dítěte před konečným produktem.“ (Bezděková et al., 2016, str. 125)

Kohlová (2006) tuto myšlenku podporuje výrokem: „V umění jde o postup a jedinečné výtvary, ne o výrobky.“ Malí umělci si přejí, aby jejich výtvary byly jedinečné, dobře vypadající a především vyjadřující jejich vlastní kreativitu. Zároveň touží po tom, aby jejich obrázky byly pěkné na pohled. Děti baví při výtvarných činnostech zkoumat různé výtvarné techniky a experimentovat s nimi, zdokonalovat své schopnosti k vytváření propracovanějších osobních výpovědí. Děti v mateřské škole prozkoumáváním možností různých materiálů rozvíjejí svou tvořivost, svou vlastní kreativitu a především se snaží být samy sebou. Objevují svou vlastní nezávislost, radost z objevování a tajemství kombinace barev. Pokud se jim podaří vytvořit opravdu něco obtížného, jsou na sebe pyšné. Jsou dovednosti, které se dětem podaří okamžitě, jiné musí procvičovat a pochopit, a tak pro ně zůstávají na nějaký čas tajemnými. Výtvarné činnosti přimějí jedince prozkoumávat své schopnosti a nové možnosti objevování. My dospělí, jež děti s různými výtvarnými činnostmi a technikami seznamujeme, pak můžeme v úžasu sledovat, jak dokáží zkoumat, tvořit, experimentovat a zlepšovat své schopnosti. Bezděková a kol. (2016) vyzdvihuje dvě formy výtvarných aktivit, a to **formu receptivní**, která dítě učí vnímat „krásno“ kolem sebe, v přírodě, užitém umění či vnímání uměleckých děl, a **formu produktivní**, což je vlastní tvoření dětí. Poukazuje také na to, že výtvarná tvořivost dětí rozvíjí myšlení a může být i propojena s filozofií dítěte, které nad námětem přemýšlí, uvažuje a aktualizuje jej v průběhu tvorby.

4.1 Motivace

Jak uvádí Křížová (2017) motivace je velmi důležitou součástí výtvarných činností, ovlivňuje samotný její proces a konečné výtvary. Je podstatné, aby byla vhodně a efektivně zvolena. Měla by dítě uvést do tématu, postupně propojit získané a nové poznatky, posílit využití všech smyslů, zprostředkovat emotivní vztah a zintenzivnit prožitky, rozvíjet fantazii, tvořivost a představivost, podporovat komunikaci verbální i neverbální a stejně tak estetické vnímání. Bezděková a kol. (2016) předpokládá, že učitelka zná cíle, kompetence a výstupy RVP PV, stejně jako charakteristiku výtvarného projevu u dané věkové skupiny, volí tvorbu s ohledem na konkrétní třídu, (jejich) věk dětí a jejich zkušenosti, inspiruje se hledáním kolem sebe, je si vědoma možností i omezení přijímaných technik a námětů, nezanedbává základní plošná a prostorová ztvárnění a volí vhodné techniky, materiály, pomůcky a celkový pracovní postup s dostatkem času pro ztvárnění výtvarného úkolu.

4.2 Výtvarné techniky vhodné pro mateřskou školu

Křížová (2017) sama zdůrazňuje, že tyto výtvarné techniky představují nejznámější vyjadřovací prostředky, protože ve výtvarných aktivitách se stále objevují nové způsoby pro výtvarnou tvorbu, prostředkem pro výtvarné vyjádření se v podstatě může stát cokoliv z našeho prostředí. Velký důraz klade na výběr každé techniky a materiálu, který by se měl vždy odvíjet z předem promyšleného, cíleného záměru, ke kterému učitelka svou aktivitou směřuje a jaké výtvarné předpoklady chce v dětech rozvíjet, aby se jejich používání nestalo povrchní a samoučelné.

4.2.1 Kresba

Je základním vyjadřovacím prostředkem, při kterém vzniká konečné zobrazení v ploše pomocí linie. Dělí se na kresebné techniky suché a mokré.

Kresba suchou stopou

Kresba tužkou- tužky se liší pole tvrdosti na **měkké**, které jsou nejvhodnější pro kresbu, šrafování, stopu černou, širší a lze uplatit přítlak – 8B, 9B, č. 1. Dále **střední**, které nešpiní a jsou vhodné na rýsování – HB, F, č. 2 a **tvrdé**, jež se hodí pro kresbu nejméně – H, č. 3. Kresbu lze propojit s jinými netradičními postupy.

Kresba pastelkami - je nejzákladnější a nejpřirozenější nástroj pro kresbu. Výhodou je jejich propojování, překrývání, tvoření jemných odstínů a barev. Vhodnější jsou silnější pastelky. Jejich obdobou jsou akvarelové pastelky, jež se rozmývají štětcem namočeným ve vodě.

Kresba uhlím - je to kreslicí materiál se širokou stopou a nabízí se nám dva druhy. **Přírodní uhlí** má pokroucený tvar, lehce se rozmazává, roztírá i láme, ale je nutné ho zafixovat. Druhou variantou je **uhlí umělé**. Vyrábí se v úzkých kvádrech, je tvrdší, také se snadno roztírá a rozmazává a není tak prašný. Známou technikou určenou spíše starší dětem je kresba rudkou.

Kresba mokrou stopou

Perokresba - pro perokresbu je možné použít redispero, plnicí pero nebo klasické brko, je to lineární kresba založená na kontrastu bílých a tmavých ploch. Klasicky působí černá tuš, barevná tuš dekorativně a s hnědou se lavíruje. Perokresbu je možné kombinovat s tužkou, rudkou, uhlím, kolorovat ji (akvarelem) či lavírovat (roztírání tuše vodou). Do perokresby lze vlepat plošné nebo plastické prvky papíru. Pokud zvolíme kresbu do mokrého papíru, vyžaduje to rychlost a správné navlhčení papíru.

Kresba fixy - je oblíbená u dětí, ale méně vhodná. Vzniká sytá, stejnoměrná stopa beze stop po přítlaku či odlehčení. Děti baví její překrývání, protože vznikají nové odstíny. Její využití lze uplatnit v dekorativní tvorbě, lze ji také kombinovat s akvarelem.

Kresba štětcem - štětcová kresba je lineárního charakteru, stín je nahrazen důraznou obrysovou linií. Je možné ji kombinovat s dřívkem, perem, frotáží, s barevnou či plastickou koláží. Štětce dělíme na plošné (stejnoměrná stopa) a kulaté (využívání kontrastu úzké a široké stopy).

4.2.2 Malba

Malba temperou - temperové barvy umožňují míchat neomezené odstíny. Velmi řídké barvy jsou průsvitné, a pokud se nanese silná vrstva, nedovoluje malbu přemalovat či měnit. Malbu lze kombinovat s papírovými plastikami, koláží a objektovou tvorbou. Maluje se vlasovými (kulatými) a štětinovými (plochými) štětci.

Malba akvarelem - využívá všechny barvy kromě běloby, nelze je tak dobře mísit jako temperu. Dělí se na **knoflíkové vodové barvy** (jejich kvalita je průměrná, opouští je sytost) a **anilinové barvy** (jsou transparentní a syté, mají 12 tónů, jsou nejtvoárnějším barevným materiálem, ale pozor, jsou jedovaté). Vyžadují používání kulatých štětců, které pojmu dostatek vody. Je možné je spojit s kresbou perem nebo dřívkem, navazovat na kresbu uhlem, kolorovat linoryt, tisk z koláže či spojit s muchláží, koláží, frotáží.

Pastel - podle pojiva se liší pastely na suché, mastné a voskové. Stopa suchého se roztírá, u ostatních zůstává stejná. Jeho účinky ovlivňuje i papír a jeho barevný odstín. Suchými pastely lze vrstvit, roztírat a doplňovat konkrétními motivy pevnou kresbou či malovat do mokrého podkladu. Na závěr je třeba použít fixatér. Malba voskovkami je vhodná pro nejmenší děti, jsou příjemné, tuhé, lesklé, nevýhodou je pouhých 6 či 12 odstínů v jednotlivé sadě.

4.2.3 Grafika

Tato výtvarná technika je rozdělena do čtyř skupin, a to **přípravné grafické techniky, techniky tisku z výše a techniky tisku z plochy a soudobé grafické postupy.**

Mezi prvně výše zmíněné patří:

Hry s obtisky - v podstatě je to jedno z prvních seznámení dětí s principem tisku. K otiskům je možno využívat přírodnin, korkových zátek, částí lidského těla, plastových víček, bublinkové folie, zmačkaného papíru či látky, tiskátek vyrobených z brambor či gumy apod. Otisk může být vytvářen i pohybem jednotlivých předmětů (kulička kutálející se po papíře, tažená bavlnka mezi dvěma papíry). Lze kombinovat s malbou, kresbou či dalšími grafickými technikami jako je třeba tupování či frotáž.

Do této skupiny se dále řadí gumotisk (vykrývací rezerváž) a jeho různé kombinace s klovatinou, s vodovými a tiskařskými barvami, voskovkami, křídami a uhlem, rezerváž se zmizíkem a inkoustem, nebo odkrývací technika s tuší a voskovkami. Do skupiny technik

z výšky patří papírový řez, plastelínoryt, sádroryt, tisk z koláže, otisk z muchláže a jiné. Techniky tisku z výše zastupuje kresebný a temperový monotyp a k soudobým grafickým technikám lze zařadit xeroxovou a počítačovou grafiku.

4.2.4 Plastická a prostorová tvorba

Modelování - k modelování je vhodná hlína, sádra, modurit, slané těsto či plastelína. Nejvhodnějším materiálem pro modelování je sochařská hlína. Pro předškolní děti je vhodnou variantou kachel, který vychází z ploché desky, kterou je možné prořezávat či na ni modelovat.

Kašírování - patří do skupiny výtvarných technik s názvem **tvarování papíru**, které vycházejí z vytváření reliéfních nebo prostorových kompozicí z papíru, igelitu, provázku, drátu. Tvarujeme papír stříháním, trháním, ohýbáním, mačkáním, perforováním, zasouváním. Možné je vytvořit reliéfní, prostorovou plastiku i závěsný objekt (tzv. mobil). Kašírováním se vytváří předměty z papírových kousků. Útržky papíru potíráme škrobovým lepidlem a klademe na plochu či formu v několika vrstvách.

Sesterskými technikami je reliéfní plastika fixovaná lepidlem či perforace, kdy se rycím nástrojem proděraví papír. Známé je i tvarování kovové fólie (obalování předmětů alobalem) či vytlačování motivu do hliníkového tácku za pomoci tužky.

Konstruování - konstruování neumožňuje proměnu materiálu, toleruje jen úpravu rozměrů nebo barevnost prvků, přiřkládání k sobě či pozorování jejich vzájemných propojení z hlediska tvarů, proporcí, velikostí a barevného spektra. Konstruovat lze s přírodními prvky (kámen, dřevo, traviny, plody), se stavebnicemi a s technickými či odpadovými materiály.

4.2.5 Soudobé výtvarné postupy

Informel - kdy je použita silná vrstva barvy nebo tuše, do které se přidává např. sůl, sádrová drť, písek, rýže.

Body – art - je fyzické umění s tělem sloužícím jako výrazový prostředek. Důležitý je průběh samotné tvorby, jež může být dokumentován fotoaparátem či videokamerou. První možností je **tělo jako živý štětec** nabarvení částí těla a jejich otisků na papír, přestříkání ruky,

obkreslování částí těla, jeho otisky do sádry, hlíny apod. Dalšími možnostmi záznamy pohybů či malování na obličej, ruce, nohy apod.

Muchláz = frozáz - zmačkaný a rozbalený papír natřeme či ponoříme do velmi řídké tuše nebo barvy a vysušíme. Barva zvýrazní přehyby papírové struktury, pro větší efekt lze při veškeré opatrnosti a dodržení bezpečnosti práce použít žehličku. S vytvořenou texturou lze dále pracovat v koláži, nalézat v ní obrysy tvarů či na ní kreslit (efekt starého papíru) apod. Ze zmuchlaného papíru lze vytvářet i plastické a prostorové objekty.

Rozsouvání tvarů - nakreslený obrázek, geometrický tvar rozstříháme na rovné, lomené, zvlněné proužky a tvary, které jsou různě široké, a lepíme je s většími mezerami na barevný papír.

Mezi soudobé výtvarné postupy také patří mozaika, land-art, koláž, roláž, akční malba, akumulace a mnohé jiné.

4.3 Výtvarné materiály a instrumenty

Výtvarné materiály

Bezděková a kol. (2016) doporučuje schraňovat všechno, z čeho je možné v mateřské škole něco vyrobit. Výtvarné materiály dělí do tří skupin.

- **Běžné materiály** – tuše, temperové, vodové, anilinové, prstové barvy, čtvrtky a papíry všech formátů a velikostí, křídly, keramická hlína, krepový papír, ubrousky papírové sáčky a talířky
- **Odpadové materiály** – noviny, kartony, krabice, krabičky všech tvarů a velikostí, kartony, polystyrenové a papírové výplně, víčka od PET lahví, zbytky vln, látek, bublinkové fólie, jídelní krabičky z polystyrenu a vyřazené CD, zubní kartáčky, houbičky na nádobí
- **Speciální materiály** – tuhé tempery, latex, sádrové obrazy, barvy na sklo, kámen, keramiku a na hedvábí, barvy s molitanovým zakončením, škrobové lepidlo, přírodniny

Výtvarné instrumenty

Do výtvarných instrumentů Bezděková a kol. (2016) řadí štětce, tužky, pastelky, fixy, redispera, nůžky, špachtle, špejle, umělohmotné jehly.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

5.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je vytvořit soubor výtvarných činností a aktivit pro posílení významu lidových tradic v životě mateřských škol. Výtvarné činnosti se opírají o čtyři lidové tradice, ke každé z nich jsou vypracovány tři až čtyři náměty. Jednotlivá lidová tradice je vázána na určité roční období. Zastoupena je tradice národní, tradice s pohanskými kořeny, tradice, kde pohanský základ překrývá křesťanství.

Výzkumné otázky:

- Jaké mají děti poznatky o lidových tradicích?
- Jaké poznatky děti během konkrétních výtvarných činností získaly?
- Jaké přetrvaly i po časovém odstupu?
- Zda je konkrétní činnosti bavily, zda upřednostňovaly některé činnosti před ostatními?
- Které vzbuzovaly největší zájem u dětí a děti je chtějí opakovat?
- Jak využívaly při výtvarných činnostech vlastní fantazii a tvořivost?

5.2 Metodika a sběr dat

Výzkumným přístupem byl zvolen kvalitativní výzkum, metodou sběru dat zúčastněné pozorování, skupinový rozhovor a pořizování videozáznamu. Kombinaci rozhovorů s pozorováním už doporučuje Švaříček a Šedová (2007) jako možnost vidět celkový obraz o určité situaci.

Zúčastněné pozorování

Pro metodu pozorování byl dostatečný prostor, soubor výtvarných činností vznikl v časovém intervalu dvou let. Výhodou bylo známé, přirozené prostředí mateřské školky a

blízkého okolí. Pro přesnost vyhodnocení byl průběh realizace výtvarných činností zaznamenáván nahrávkou.

Skupinový rozhovor

Rozhovory s dětmi byly rozděleny do tří částí podle názvu lidových tradic. Rozhovor byl veden se skupinou 15 dětí před realizací výtvarné činnosti a po realizaci s odstupem jednoho a dvou let. Zahrnuje odpovědi na většinu výzkumných otázek, jež se odráží i v reflexích z pozorování u jednotlivých výtvarných činností. Rozhovory vznikaly ve velkém časovém rozpětí, ukazují především působení výtvarných činností na zapamatovatelnost lidových tradic a zvyků s nimi spojenými i po tak dlouhém časovém intervalu jako jsou dva roky od samotných realizací prací. Také poukazují na neuvěřitelnou nabídku námětů, které lidové tradice i přes svou dlouhověkost v sobě uchovávají. Jsou i po tisíciletí stále lákavým tématem i v dnešní době přesycené medializací. Je patrné, že děti vnímaly také jejich úzké propojení s přírodou a význam společenského sejetí lidí v oslavách různých svátků.

5.3 Příprava a organizace výtvarných činností

Náměty výtvarných činností jsou uspořádány ve čtyřech lidových tradicích. Každá lidová tradice nabízí tři až čtyři výtvarné činnosti věnované danému tématu. V osnově u každé činnosti je uveden výtvarný záměr, výtvarná technika, výtvarné materiály a instrumenty použité při její realizaci, jíž předchází motivace v podobě pohybových, dramatických, slovních, kooperativních, smyslových, hudebních, prosociálních her apod. Následuje popis realizace výtvarné činnosti s obrázkem fotografie konečné práce a s odkazem na fotodokumentaci v přílohách, která zachycuje její technický postup. Uvedeny jsou i cíle, jež jsou jednotlivou aktivitou a motivací naplňovány. Strukturovaný přehled uzavírá reflexe z pozorování, a to před realizací, při samotné činnosti a po realizaci s časovým odstupem jednoho a dvou let, opět jsou k dispozici odkazy na přílohy obsahující rozhovory s dětmi v jednotlivých časových etapách. V reflexi lze i zaznamenat přístup, zájem a využívání vlastní kreativity a fantazie dětí, jejich osobní pohledy, prožitky a v neposlední řadě cenné poznatky vztahující se k lidové tradici. Pro upřesnění pohledu na práci dětí je uvedena časová osa a organizace.

5.4 Představení výzkumného vzorku

Výtvarné aktivity byly realizovány v předškolní třídě mateřské školy. Realizace výtvarných činností probíhala dva roky a absolvovalo ji celkem 23 dětí ve věku čtyř až sedmi let, z toho 15 dívek a osm chlapců. V mateřské škole jsou dvě třídy dětí se stejným věkovým složením. Třídní vzdělávací program je věnovaný staročeským lidovým tradicím a environmentální výchově, jež se vzájemně prolínají.

5.5 Etické hledisko výzkumu

Ve skupinových rozhovorech byla chráněna práva a soukromí účastníků. Odpovědi ve skupinovém rozhovoru jsou vedeny anonymně a dobrovolně. Videonahrávka byla natočena na základě souhlasu zákonných zástupců.

6 POPIS REALIZACE

6.1 Svatý Václav

6.1.1 Dopisy

Výtvarný záměr: vytvořit imitaci starého papíru, vyjádřit prožitek, přání či nápad perokresbou ve formě kresleného dopisu, který někomu věnují a vytvořit osobitou pečeť z keramické hlíny

Výtvarná technika: kombinovaná technika – muchláž = froazáž, malba temperou, perokresba, modelování a obtisky

Výtvarné materiály a instrumenty: měkký papír formátu A4, řídká tempera béžovohnědé barvy, štětec, žehlička, černá tuš, špejle, hlína s jemnější strukturou, různé předměty určené obtiskům do hlíny (malá mince, klíček od visacího zámku, ozubené kolečko z hodinek, knoflík, brož ve tvaru květiny, šroubek apod.), mokré plátýnko, houbička, burel (oxid manganičitý), engoba (obarvená hlína), stuha, nůžky

Časová dotace: pět dnů (každý den v rozpětí přibližně 30 minut)

Organizace činnosti: frontální

Motivace: diskuze s dětmi na téma státní svátek a den české státnosti. Dramatizace příběhu svatého Václava hrou s maňásky i samotnými dětmi (viz Příloha 2 obr. 76 -77). Děti si přiblížily podobu Václava vybarvením jeho portrétu v omalovávce (viz Příloha 2 obr. 78). Dětem byla během motivace přiblížena a vysvětlena slova jako státní svátek, kníže, knížectví, víra, husí brk sloužící ke psaní, pečeť a další pojmy vztahující se k dané době a příběhu. Motivace byla stejně jako výtvarné činnosti rozložena do několika dnů. Důležité pro následnou výtvarnou činnost bylo zaměření se na dětství malého Václava, jenž byl vychováván a vzděláván babičkou Ludmilou. Didaktická hra, při níž si děti pomocí předmětů, které si vytahovaly ze sáčku, připomenuly, co všechno babička malého Václava naučila (malá kniha = čtení, husí brk = psaní, počítadlo = počítání apod.). Dětem byla představena, objasněna hra malého Václava a babičky Ludmily, pomocí níž učila svého vnuka nejdříve malovat a později psát a číst, hra formou dopisů, které si mezi sebou posílali. Na interaktivní tabuli byla dětem ukázána podoba dobového dopisu s pečetí včetně podoby Václava a Ludmily.

Realizace výtvarné činnosti: děti připravený papír zmačkaly, opět narovnaly, natřely temperovou barvou, nechaly zaschnout a za pomoci paní učitelky přežehlily žehličkou. Společně pak prozkoumávaly jeho strukturu, vzniklé obrazce a celkový vzhled vytvářející imitaci starého papíru. V dalším dni bylo jejich úkolem namalovat černou tuší obrázek někomu blízkému, stejně jako ho namaloval malý Václav babičce Ludmile. Náplní obsahu obrázku měl být jejich zážitek, přání, sen či nápad, o který se chtějí podělit, který chtějí vyprávět. Následující den z keramické hlíny vyválely na mokřím plátýnku silnější plát, z něhož hrnečkem vykrojily kolečko. Do něho obtiskly různé předložené předměty dle vlastního výběru, či je doplnily svými vlastními nápady a vytvořily tak svou osobní pečeť. Po přežahu (prvním vypálení) natřely pečeť burelem, což zvýraznilo její kontury, ty silnější vymývaly houbičkou a celou pečeť potřely engobou, která jí dodala matný přirozený vzhled. Nakonec na pečeť navlékly stuhu a přivázaly ji k dopisu.

Obrázek č. 1 - Dopis

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 14 – 20)

Cíle:

- rozvíjet fantazii a tvořivé sebevyjádření v kreslení dopisu
- seznámit se s příběhem svatého Václava, poznávání národní historie
- pracovat s informacemi, vyhledávat je
- rozvíjet grafomotorické a praktické dovednosti

Reflexe z pozorování: před realizací si děti spojovaly státní svátek převážně s prázdninami a volnem rodičů, název našeho státu věděly a svatého Václava měly v povědomí jako krále, rytíře, který pomáhal lidem, protože byl svatý (viz Příloha 3 obr. 83 – 84). Při společném prohlížení hotových dopisů se většina dětí o své výtvarně vyjádřené nápady slovně podělila s ostatními. Dopisy byly věnované převážně rodičům, objevily se v nich příjemné osobní zážitky, situace odehrávající se v budoucnosti, přání, jeden z dopisů byl do poslední chvíle tajemstvím a následně dárkem. Jeden z chlapců odmítl klasickou kresbu dřívkem namáčeným v tuši a barvu namáčel po celé její ploše a vytvářel plošný obrázek, ve výsledném provedení velmi podobný realitě, kterou měl po celou dobu v plánu. Jen ve dvou případech malovaly dvě dívky podobné téma s pohádkovým motivem. Práce s hlínou pro děti dle jejich slov náročná nebyla, nejvíce je bavily obtisky. Hotové pečetě si všechny děti poznaly. Náročnější pro ně bylo vázání stuhy na pečeť a dopis. Dětem byla hra s dopisy mezi Václavem a Ludmilou velmi blízká, samy by tento druh komunikace rády vyzkoušely v rodinném kruhu.

Díky motivaci a samotnému výtvarnému ztvárnění pochopily význam pečeti, i to že byla jakousi předchůdkyní poštovní známky. Děti si díky výtvarné činnosti také mohly udělat představu o materiálech používaných ve starých dobách, právě díky použití imitace starého papíru, kreslení tuší a špejlí a výrobě pečeti z hlíny. I s odstupem času, kdy byly práce dlouhodobě vystavené na chodbě mateřské školy, si je stále spojovaly s těmito historickými postavami. V rozhovoru po realizaci s časovým odstupem jednoho a dvou let děti k otázce státního svátku uváděly podobné odpovědi jako před realizací, ale v případě svatého Václava a jeho životního příběhu už jejich vědomosti byly ucelené, dokázaly popsat, kým byl, co činil za svého života, jaký byl jeho osud a správně uvedly i, že je patronem české země (viz Příloha 3 obr. 84 – 86).

6.6.2 Erby

Výtvarný záměr: seznámení s využitím keramické hlíny a technických postupů při výrobě knížecího erbu, uvědomit si význam erbu

Výtvarná technika: modelování reliéfu s motivem erbu z keramické hlíny, glazování a vysypávání dekorací – barevnou skleněnou drtí

Výtvarné materiály a instrumenty: světlá šamotová hlína, vlhké plátýnko, jemná houbička, miska s vodou, váleček, nůž, dřevěná špachtle, špejle, barevné glazury, „šlikr“ (smíchaná hlína s vodou v konzistenci bláta), burel (oxid manganičitý), barevná skleněná drť, štětce

Časová dotace: dva dny s odstupem čtrnácti dnů (každý v rozsahu cca 40 minut)

Organizace: frontální

Motivace: Diskuze na téma erb, státní znak, jejich význam. Ukázka erbů a státního znaku v encyklopedii. Pohybová hra „Černý rytíř“ s pexesem erbů. Černý rytíř oloupil všechny knížectví o jejich erby a ukryl je na svém hradě. Kněžny a knížata se museli vypravit na záchranu svých erbů. Děti si samy vytvořily z dostupných sportovních pomůcek a náčiní překážkovou dráhu. Každé obdrželo jeden obrázek erbu z pexesa, který symbolizuje jeho zemi. Jejich úkolem bylo vydat se k Černému rytíři pro úplně stejný. Hýbat se mohly jenom tehdy, když byl Černý rytíř otočen zády, pokud se po zakukání na hudební nástroj „kukačka“ otočil čelem, všichni museli zkamenět, aby se stali tváří v tvář nepříteli neviditelní. Koho

Černý rytíř uviděl v pohybu, byl nucen vrátit se na výchozí místo a zkusit štěstí znovu. Komu se podařilo nalézt svůj erb a utvořil pexeso, opatrně se vrátil na výchozí místo a čekal na posledního úspěšného zachránce. Na komunitní elipse pak každé z dětí představilo, jak by vypadal jejich erb.

Realizace výtvarné činnosti: prvním krokem bylo namočit plátýnko do vody, řádně vyždímat a narovnat před sebe na stůl, poté na něm zpracovat hroudu hlíny mačkáním a tvarováním do tvaru koule, následně z ní rozválet silnější placku (asi jeden cm) za pomoci rukou a válečku. Podle papírové šablony děti vyřízly erb z hlíny. Ve dvojicích si připravily do kalíšku šlikr na zahlazování případných prasklin a lepení dekoru. Námětem na erb byla květina a meč, kterou děti modelovaly ze zbytku hlíny a na erb přilepovaly šlikrem za pomoci štětce. V mečích bylo třeba udělat několik prohlubní pro následné vysypávání skleněnou drtí. Ohraničení erbu po jeho obvodu děti udělaly z dlouhého válečku, na kterém špejlí vytvořily pravidelné zářezy jako zdobení. Prasklinky a nerovnosti na hotovém erbu zahladily měkkou vyždímanou houbičkou. Nakonec špejlí vytvořily dvě dírky v horní části erbu na zavěšení. Erby pak musely čtrnáct dní vysychat a projít prvním výpalem při teplotě 800 stupňů – tzv. „přežahem“. V druhé části této výtvarné činnosti pak děti natřely všechny linie burelem a následně ho částečně vymyly namočenou a vyždímanou houbičkou. Po zaschnutí natřely květiny, meče a ohraničení erbu barevnými glazurami dle vlastního výběru. Žlábky uprostřed mečů a okolí květin a mečů v erbu vysypaly barevnou skleněnou drtí opět dle vlastního uvážení. Po dokončení závěrečné fáze prošly erby druhým, konečným tzv. „ostrým výpalem“ při teplotě 1100 stupňů. Při realizaci této výtvarné činnosti pomáhala profesionální keramička.

Obrázek č. 2 – Erb

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 21 – 27)

Cíle:

- seznámit se s podstatou a hodnotou erbu
- osvojit si nové výtvarné techniky a rozšířit své praktické dovednosti
- užívat si společně radost a legraci
- reagovat pozitivně na druhé, ocenit jejich práci

Reflexe z pozorování: Před realizací děti erb přirovnaly ke státnímu znaku, dozvěděly se o jeho významu a samy využily svou fantazii a nastínily ostatním, jak by vypadal jejich erb, též ho v odpolední činnosti ztvárnily kombinovanou technikou černou tuší a anilinovými barvami. Obě části výtvarné činnosti s keramickou hlínou byly časově náročné, ale přesto byly děti trpělivé a všechny ji dokončily. Největším rizikem byla frontální práce se všemi najednou, lepší by bylo v budoucnu pracovat v menších skupinkách. Vzhledem k technické náročnosti jim byly nabídnuty jen dva dekory erbů, ale vzhledem k úspěšnosti a tvůrčím dovednostem dětí by mohly příště erby klidně dekorovat vlastními nápady. I přesto děti po realizaci i s odstupem času považují tuto výtvarnou činnost za nejoblíbenější. Práce s hlínou, glazování a vysypávání skleněnou drtí je velmi bavila. Za nejnáročnější při společné diskuzi pak označovaly prvotní zpracování hlíny a vytváření dekorů erbu. Nejvíce je bavilo vysypávání barevnou skleněnou drtí, použití kombinace barev, kdy daly prostor své fantazii. Na nezkráceném videozáznamu byla patrná i vzájemná spolupráce a pomoc v podobě slovní útěchy, pochvaly či v nabídce nápadů, jak ulehčit práci druhému pramenící z vlastní zkušenosti, v poskytování chybějícího materiálu či při výrobě šlikru. Hotové erby se staly na čas stálou expozicí výzdoby třídy. Pokaždé, když byla k erbům obrácena pozornost v různých časových etapách, děti dokázaly tuto výtvarnou činnost správně pojmenovat, vybavily si význam erbů i národní tradici – ke svatému Václavovi. Rády si připomněly i jeho životní příběh.

6.6.3 Knížecí žezla

Výtvarný záměr: vyrobit knížecí žezlo z přírodního materiálu, osvojit si méně obvyklou kombinaci s propojením výtvarné a polytechnické činnosti

Výtvarná technika: kombinovaná technika - konstruování s přírodními prvky, malba temperou a zdobení třpytivým lepidlem a barevnými kamínky

Výtvarné materiály a instrumenty: slabší buková polínka a krátké válečky z nich vyrobené, smirkový papír, hřebíky, kladivo, zlatá a stříbrná temperová barva, třpytivá barevná lepidla a umělohmotné kamínky jako imitace drahých kamenů

Časová dotace: 2krát 20 minut

Organizace: v menších skupinkách

Motivace: na začátku byla didaktická hra „Hádej, co jsem?“ s jedinou nápovědou, že se daná věc nachází v blízkosti knížete Václava. Paní učitelka na otázky dětí mohla reagovat pouze odpovědí „ano“ nebo „ne“. Postupně se díky otázkám a nápadům dostaly ke správné odpovědi a hrou si děti v podstatě připomněly všechny atributy knížete na trůně. Následovala ukázka českých korunovačních klenotů na fotografiích. Po prezentaci fotografií začala pohybová hra „Na knížete“. Kníže seděl na trůně a ostatní kolem něj pochodovali s říkankou:

„Kníže sedí na trůně v papírové koruně,

kdo korunu z hlavy zvedne, na knížecí trůn si sedne.“

(Švejdová, 2017)

Vybrané dítě knížeti v nestřežený okamžik korunu sebralo, vyběhlo z kruhu přes své místo a kníže se ho snažil dohonit kolem kruhu. Pokud ho nedohonil, dítě s korunou se stalo novým knížetem. Po pohybové hře děti vymýšlely charakteristiku knížete „Jaký mohl být kníže Václav?“ Při výrobě knížecího žezla zazněl dětem jako hudební kulisa Svatováclavský chorál, který si později - při čekání na zaschnutí žezel, vyzkoušely zazpívat i s kytarou (viz Příloha 2 obr. 79).

Realizace výtvarné činnosti: smirkovým papírem děti obrousily polínko a dva válečky z nich vyrobené, snadněji se dařilo u válečků bez kůry. Bohužel součástí vybavení mateřské školy není polytechnický koutek se svěrákem, a tak bylo pro děti náročnější přidržovat si polínko a zároveň ho druhou rukou brousit. S dopomocí paní učitelky pak k většímu polínku přitloukly dlouhými hřebíky v jeho horní části dva válečky. Vytvořené žezlo natřely dle výběru stříbrnou, či zlatou barvou a po zaschnutí ho nazdobily třpytivými lepidly a barevnými kamínky.

Obrázek č. 3 - Knížecí žezlo

Fotodokumentace: (viz Přílohy 1 obr. 28 - 31)

Cíle:

- kultivovat mluvený i hudební projev
- rozvíjet prosociální chování
- rozlišovat dobro a zlo
- rozvíjet pohybové dovednosti a schopnosti
- zdokonalovat své dovednosti při práci s přírodními materiály

Reflexe z pozorování: před realizací děti s přehledem vyjmenovaly všechny tři knížecí atributy. Pro děti byla náročnější práce se smirkovým papírem a zároveň udržení polínka. Některé děti trpělivě a pečlivě obrousily polínka a válečky do hladka, i přestože to byla práce nelehká a vyžadovala manuální zručnost, některé si jen lehce vyzkoušely práci se smirkovým papírem. V této práci se hodně odrážely povahové rysy dětí a přístup k práci. Ale právě rozdílnost v struktuře povrchu žezel, která vznikala menším či větším úsilím dětí při smirkování, dala vyniknout originalitě vytvořených výrobků. Volba polínek ze dřeva buku

nebyla úplně vhodně zvolena, protože bukové dřevo je velmi tvrdé a těžko se do něj zatloukaly i ty největší hřebíky, bylo potřeba asistence paní učitelky. Naopak závěrečné zdobení si děti opravdu užívaly. Veškerou výše uvedenou reflexi (v náročnosti i líbivosti) této výtvarné činnosti komentovaly děti samy při výstavě hotových knížecích žezel. Po realizaci s časovým odstupem dokázaly opět s přehledem vyjmenovat všechny knížecí atributy. Znovu pozitivně reagovaly na prožité aktivity a dokázaly správně zařadit atributy k postavě sv. Václava a základní informace k vzpomínanému svátku české státnosti.

6.2 Zimní slunovrat

6.2.1 Slunce ve vesmíru

Výtvarný záměr: uvědomit si postavení Slunce ve vesmíru, existenci ostatních hvězd, planet, měsíců i oběžné dráhy, pokusit se o zachycení krouživého pohybu suchou temperou, přiblížit se barevností realitě a procvičit zrakovou paměť při výrobě puzzle

Výtvarná technika: kombinovaná technika - malba suchou temperou, rozsouvání geometrických tvarů

Výtvarný materiál a instrumenty: černá čtvrtka formátu A3, bílá čtvrtka formátu A3, tužka č. 3, bílá pastelka, barevné suché tempery, nůžky, tuhé lepidlo

Časová dotace: 30 minut

Organizace: frontální

Motivace: děti zhlédly pětiminutový animovaný dokument pro děti o sluneční soustavě. Paní učitelka pak společně s dětmi rozvedla diskuzi u knihy o vesmíru, společně si ještě jednou prohlédly Slunce, planety, měsíce, asteroidy a komety.

Realizace výtvarné činnosti: děti si slabě tužkou předkreslily na bílou čtvrtku kruh podle předlohy a krouživými pohyby ho suchými temperami vybarvily. Jejich úkolem bylo přiblížit se výběrem barev a jejich kombinací co nejvěrohodněji barvám slunce. Namalované slunce vystřihly a rozstříhaly dle své fantazie. Na černou čtvrtku opět předkreslily kruh a rozstříhané slunce na něj pak poskládaly a přilepily. Suchou temperou dokreslovaly detaily pozadí v podobě planet, asteroidů, komet či měsíců.

Obrázek č. 4 - Slunce ve vesmíru

Fotodokumentace:(viz Přílohy 1 obr. 32 - 36)

Cíle:

- seznámit se s významem Slunce ve vesmíru
- rozvíjet svou obrazovou paměť
- radovat se z objevů, být zvědavý

Reflexe z pozorování: před realizací výtvarné činnosti se děti shodly, že sluníčko určitě musí mít svátek, aby nebylo smutné, protože je důležité pro život na Zemi a dokázaly i vyjádřit, jak by taková oslava mohla vypadat, názvy svátků slunce však neznaly (viz Příloha 3 obr. 88 – 89). Se suchými temperami děti malovaly poprvé, pestrá paleta barev pro jejich práci byla lákavá, už jen při volbě barevných tónů při kresbě slunce. Všem dětem se podařilo vybarvit slunce kruhovým pohybem, při výrobě puzzle se projevila jejich kreativita a originalita, stejně tak i v dokreslování detailů na tmavém pozadí, z původně navrhovaných hvězd a měsíce nakreslily planety, asteroidy, komety, vesmírná tělesa. Samy si ke kresbě donesly knihu a snažily se zachytit autentičnost vesmírných objektů. Při závěrečné výstavě této práce děti odborně popisovaly veškeré detaily, které nakreslily na obrázcích. Po realizaci s odstupem času si jedno z dětí vybavilo název svátku slunce, také jeho důležitost pro život a propojení se životem lidí, jejich úctu a poděkování sluníčku v oslavách, které na jeho počest pořádali (viz

Příloha 3 obr. 90 – 92). Vybavily si i některé zvyky, jež byly součástí těchto oslav. Většina dětí byla názoru, že je bavily všechny výtvarné činnosti věnované Slunovratu včetně této, jedno z dětí uvedlo jako nejzajímavější právě tuto.

6.2.2 Slunce v zimě

Výtvarný záměr: ztvárnit netradičně slunce v zimní krajině prostřednictvím kombinované techniky

Výtvarná technika: kombinovaná technika – zapouštění temperové bravy do podkladu ze soli a rozfoukávání temperové barvy

Výtvarný materiál a instrumenty: bílá čtvrtka formátu A3, tři odstíny modré temperové barvy, žlutá temperová barva, tekuté lepidlo typu Herkules, kuchyňská sůl hrubší, štětce, brčka, špejle, nádoby na tempery a lepidlo

Časová dotace: přibližně 30 minut

Organizace: frontální (ve skupinkách po třech)

Motivace: děti si zazpívaly píseň od Jarka Nohavici „Volám tě sluníčko“ (viz Příloha 2 obr. 80). Pak si vyzkoušely Pozdrav slunci pro děti s jógovými prvky od Sítý Rojové (viz Příloha 2 obr. 81). Děti si povídaly s paní učitelkou o rozdílech letních a zimních dnů, o jejich délce, o významu slunce pro naši planetu, o tom, že každý z nás slaví svátek a slunce má dokonce čtyři a jedním z nich je veliký svátek zvaný Zimní slunovrat. Paní učitelka dětem vysvětlila, jaké byly zvyky a tradice spojené s jeho oslavami, jak si lidé vážili přírody a uctívali ji a děkovali různými rituály.

Realizace výtvarné činnosti: bílou čtvrtku děti natřely tekutým lepidlem a posypaly silnou vrstvou soli, nadbytečná sůl se opět vysypala zpět do misky. Velkým kulatým štětcem děti zapouštěly odstíny modré barvy do soli, vznikala tak třpytivá struktura z krystalků soli vystupující z podkladu a nápadně připomínající mrazivou krajinu v zimě. Po zaschnutí modré barvy děti štětcem na horní část obrázku nanesly větší množství žluté tempery, kterou rozfoukávaly brčkem. Komu se nedařilo, použil místo brčka špejli a barvu (za její) pomoci ní roztíral do stran. Temperové barvy bylo třeba dostatečně naředit vodou.

Obrázek č. 5 - Slunce v zimě

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 37 - 41)

Cíle:

- rozvoj tvořivosti - radost z objevování, z tajemství kombinace barev, z nové výtvarné techniky
- zajímat se o přírodu a její zákonitosti
- rozvíjet vnímání lidových tradic
- rozvoj účelného a bezpečného zacházení s výtvarnými instrumenty

Reflexe z pozorování: před realizací činnosti děti netušily, že o zimním slunovratu je nejkratší den v roce, jaké jsou s ním zvyky spojené a kdy se slaví. U dětí výtvarná technika zapouštění barvy do podkladu ze soli vyvolala vlnu nadšení, bavilo je pozorovat barvu rozpouštějící se ve vrstvě soli. Vzájemně si prohlížely své třpytivé „zimní krajiny“, chválily a nevědomky rozvíjely svou fantazii při hledání tvarů, které jim připomínaly různé věci, zvířata, postavy, části přírody apod. Pro některé z nich byla složitější výtvarná technika rozfoukávání brčkem, bylo potřeba hlídat nádechy dětí. Někomu se nedařilo dostat do brčka potřebné množství vzduchu či větší intenzitu při rozfoukávání barvy, pak se spíše přiklonil k roztírání barvy brčkem. Hned po realizaci si děti název tradice vztahující se k slunci pamatovaly, s časovým odstupem si vzpomněly, že je to svátek slunce, který se slaví v zimě a některé zvyky spojené s jeho oslavou.

6.3.2 Zimní sluneční sloupy

Výtvarný záměr: postavit „Sluneční sloup“ z dostupných přírodních materiálů v blízkém okolí, pokusit se o stabilní a kreativní stavbu z konstrukčního hlediska a zároveň vnímat jeho význam ve vztahu k lidové tradici

Výtvarná technika: konstruování z přírodních prvků

Výtvarný materiál a instrumenty: kameny, klacíky, peříčka a jiné dostupné přírodní materiály v okolí

Časová dotace: 30 až 45 minut

Organizace: převážně individuální i frontální (v menších skupinkách)

Motivace: děti si vyslechly o tradici stavění Slunečních sloupů k uctívání slunce. Prohlédly si fotografie kamenné stavby Stonehenge na interaktivní tabuli s výkladem o jejím významu a víře v její magii.

Realizace výtvarné činnosti: se odehrávala na místní kamenité pláži u Lipenské přehrady. Děti stavěly Sluneční sloupy z kamenů, dřívěk, větviček, zdobily je peříčky, listy či kamínkovou drtí.

Obrázek č. 6 - Zimní sluneční sloup

Fotodokumentace:(viz Příloha 1 obr. 42 - 43)

Cíle:

- uvědomovat si svou sounáležitost s přírodou

- rozvíjet prosociální chování
- rozvíjet pohybové dovednosti a vytrvalost
- podněcovat zvědavost a zájem o prastaré tradice

Reflexe z pozorování: Před realizací činnosti děti o zvyku stavění Slunečních sloupů nikdy neslyšely, ale v přírodě se s podobnou aktivitou na cestách již setkaly. Venkovní aktivita oslavující prastarou lidovou tradici byla pro děti lákavou změnou dle jejich slov už den předem - při přípravě jejich batůžků se svačinou. I přes panující mrazivé počasí stavěly své Sluneční sloupy s neskrývaným nadšením a pečlivostí, stejně tak postupovaly i v hledání přírodnin k jejich dozdobování. Jejich osobité sebevyjádření právě u této aktivity bylo znatelné, ve vrstvení, skládání, výběru velikosti, tvarů a barev kamenů, v doplňování detailů. Některé děti preferovaly individuální práci, jiné stavěly ve dvojicích. Vzájemně si nabízely a měnily přírodniny nebo prozradily jejich místo nálezu. S odstupem času díky fotografiím zavzpomínaly a vzpomněly si na název tohoto zvyku a mnoho dětí uvedlo tuto výtvarnou činnost jako nejzábavnější a nejzapamatovatelnější ve vztahu k tradici (viz Příloha 3 obr. 92).

6.3 Hromnice

6.3.1 Svíčka – prostorová tvorba

Výtvarný záměr: seznámit se s výtvarnou technikou kašírování, trháním, mačkáním a vrstvením na sebe vytvarovat svíčku velkoplošného formátu

Výtvarná technika: tvarování papíru – kašírování

Výtvarný materiál a instrumenty: bílé čtvrtky formátu A1, balicí papíry velkého formátu, nepromastitelný balicí papír velkého formátu (pergamenová náhražka), staré noviny, škrobové lepidlo

Časová dotace: tři dny (3krát 30 minut)

Organizace: frontální

Motivace: ukázka opravdové posvěcené hromničky z kostela s výkladem o lidové tradici Hromnic a zvyky s nimi spojenými. Po praktické stránce se děti seznámily s částmi hořící svíčky s důrazem na její barvy.

Realizace výtvarné činnosti: nejdříve se slepilo šest čtvrtek dohromady a byla na ně předkreslená hromnička. Děti natrhaly připravené noviny na větší kousky. Balicí papír srolovaly do rolí, které se staly základem pro tělo svíčky, na něj vrstvily kousky novin namáčených ve škrobovém lepidle. Noviny bylo třeba namočit, ale zároveň je zbavit větších vrstev lepidla. Po několika vrstvách novin děti zmačkaly pergamenový papír a opět ho vrstvily na sebe. V závěrečné části práce se lepidlem natřely celé plochy pergamenového papíru, které vytvořily povrch těla svíčky. Knot a plamen děti vyráběly také ze zmačkaného pergamenového papíru.

Obrázek č. 7 - Svíčka - kašírování

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 44 - 46)

Cíle:

- osvojit si elementární poznatky o lidové tradici
- rozvíjet jemnou motoriku
- seznámit se s prostorovou výtvarnou technikou
- rozvíjet kooperativní dovednosti

Reflexe z pozorování: před realizací výtvarné činnosti si název lidové tradice děti spojily se svátkem bouřky, na jméno svíčky si nevzpomněly, ale v odpovědích byly velmi nápadité. K jakému sloužila účelu, odhadly správně (viz Příloha 3 obr. 93 -94). Děti byly překvapivě

trpělivé v trhání velkého množství novin, někomu byla nepříjemná práce se škrobovým lepidlem. Trochu více motivace ale bylo zapotřebí u závěrečné práce dekorování povrchu svíce, vzhledem k rozsahu svíčky, byla tato činnost časově i technicky náročná. Samotná práce obsahovala obrovské množství novin a papíru namočeného ve škrobovém lepidle, a tak zasychala téměř čtrnáct dnů. Po realizaci pojmenovaly název tradice i svíčku, její hlavní symbol a k jakému účelu sloužila.

6.3.2 Hromnička ve tmě – malba temperou

Výtvarný záměr: vystihnout temperovými barvami zadání, naučit se ve skupině spolupracovat

Výtvarná technika: malba temperovými barvami

Výtvarný materiál a instrumenty: žlutá, okrová, oranžová, bílá a černá temperová barva, nádoby na barvy, malířské štětce

Časová dotace: 45 minut

Organizace: frontální

Motivace: paměťovou hrou „zapomnětlivá babička“. Maňásek babičky opakoval s dětmi včerejší téma, ale zapomínal „ důležitá fakta“, která mu děti musely napovídat, důraz pak kladl na zvyk zvedání „ těžkých“ věcí s vírou, že pak bude člověk silný celý rok. Navazovala pohybová hra „zvedání židliček na znamení“, podložkou k modelíně vytvářela učitelka zvuk podobný hřmění a děti musely židli zvednout ze země, na zazvonění zvonečku ji zase položily zpátky na zem, poté učitelka povely ztížila pro orientaci v prostoru - nad sebe, za sebe, vedle sebe..., popř. měnit pozice těla - ze dřepu, kleku. Děti se také naučily píseň „Já jsem zlatý trám“ s doprovodem kytary a drhly, na které samy hrály.

„Já jsem zlatý trám, nebe podpírám,

zimu zavírám, zemi otvírám.

Sám, sám, nebe podpírám.“

lidová poezie (viz Příloha 2 obr. 82)

Realizace výtvarné činnosti: děti natíraly svíčku a pozadí temperovými barvami, plamen kombinací několika barev.

Obrázek č. 8 -Hromnička ve tmě

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 47 - 50)

Cíle:

- posilovat schopnost naslouchat a udržet pozornost po celou dobu aktivity
- zlepšovat svou fyzickou zdatnost
- rozvíjet obratnost a rovnováhu
- rozvíjet prostorovou orientaci
- zapamatovat si krátký text
- rozvíjet cit pro melodii
- umět zazpívat píseň a doprovodit ji jednoduchým rytmem
- rozvíjet estetické cítění - míchat barvy a malovat, kombinovat různé odstíny

Reflexe k pozorování: před realizací výtvarné činnosti děti dokázaly odhadnout odstíny temperových barev, které budou používat, aby se přiblížily podobě opravdové hromničky. Z důvodu velké nemocnosti dětí natírala svíčku i pozadí jen malá skupinka dětí, potřebovaly tak více přestávek k odpočinku, takže celková práce byla rozložena do celého dne. Děti si natírání této velkoplošné práce užívaly hlavně z důvodu vlastní vynalézavosti, kdy ke konci místo malířských štětců používaly ruce. Po realizaci byly schopné popsat všechny části svíčky.

6.3.3 Můj strach

Výtvarný záměr: vyjádřit perokresbou své pocity, naučit se stínovat s přírodním uhlím

Výtvarná technika: perokresba, kresba uhlím – stínování přírodním uhlím

Výtvarný materiál a instrumenty: bílá čtvrtka A3, špejle, černá tuš, přírodní uhlí, nůžky

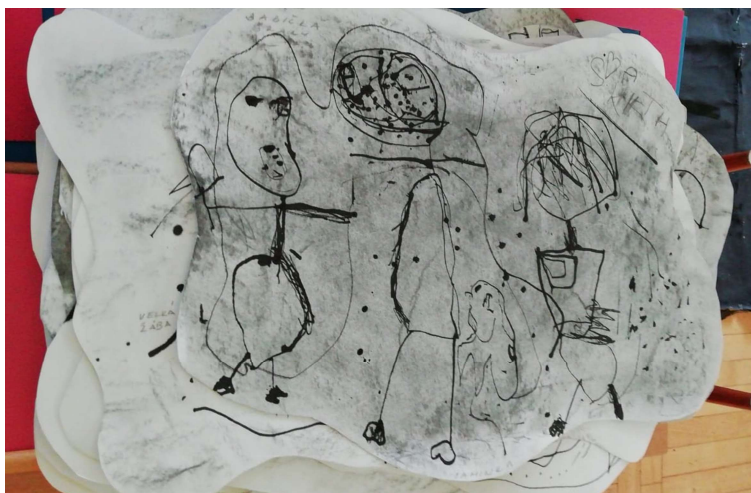
Časová dotace: 30 minut

Organizace: frontální

Motivace: učitelka si s dětmi povídala nad včerejší výtvarnou prací „Hromnička ve tmě“, připomenula víru v posvěcenou ochraňující svíčku, víru, že lidi ochrání před jejich strachy. Navázala tak na téma „Čeho se nejvíce bojím?“. Děti si posílaly „magickou“ svíčku po elipse - kdo ji držel v dlani, pokusil se vyjádřit svůj největší strach. Poté si děti vytvořily společně s paní učitelkou překážkovou dráhu. Paní učitelka se jich zeptala: *„Říkali jsme si o ochranné síle hromničky. Dokázali byste jí to oplatit? Pokusili byste se na chvíli chránit velmi křehkou a tenkou hromničku vy? A přenést ji přes celou překážkovou dráhu, aby se jí nic nestalo?“* Děti postupně přenášely hromničku po překážkové dráze s kulisou relaxační hudby pro umocnění atmosféry.

Realizace výtvarné činnosti: děti stříháním okrajů čtvrtky vytvořily obláček, do nějž nakreslily své obavy a strachy, pozadí vystínovaly přírodním uhlím.

Obrázek č. 9 - Můj strach

Fotodokumentace:(viz Příloha 1 obr. 51 – 53)

Cíle:

- vést děti k souvislému vyjadřování vlastních myšlenek a pocitů
- zapojit fantazii a představivost
- rozvíjet výtvarné cítění a vyjadřování

Reflexe k pozorování: před realizací výtvarné činnosti děti vyjádřily své osobní strachy. V samotné práci se objevil strach z různých druhů zvířat, ze strašidelných nadpřirozených či hororových postav z počítačových her a filmů, z bouřky, z nočních zvuků, ze zlých lidí, ale i z výšek, z rozvodu či smrti rodičů. (viz Příloha 3 obr. 94). Dětem se dařilo zaznamenat tyto strachy velmi přesvědčivě a dokázaly je i barvitě vylíčit. I po časovém odstupu si dokázaly vybavit, čeho se před časem bály (viz Příloha 3 obr. 96).

6.3.4 Pod ochranou hromničky – otisky

Výtvarný záměr: nalepit svůj obrázek do prostoru kolem ochraňující svíčky, otisky dlaní ztvárnit záři hromničky na svém, či na jiných obrázcích a v jejich okolí

Výtvarná technika: hra s otisky

Výtvarný materiál a instrumenty: žlutá prstová barva, tekuté lepidlo

Časová dotace: 45 minut

Organizace: frontální

Motivace a realizace výtvarné činnosti: děti sedící kolem namalované hromničky si připomněly magickou moc hromničky a jejího světla. Paní učitelka jim rozdala obrázky s jejich namalovanými strachy a každé z dětí vyprávělo, čeho se nejvíce obává, poté nalepilo svůj obrázek na temné pozadí svíčky. Součástí motivace bylo i vytvoření záře přes vlastní obrázky i obrázky jiných dětí jako ochranu před ztvárněnými strachy. Záře světla vznikala otisky dětských dlaní, které byly nabarveny žlutou barvou.

Obrázek č. 10 - Pod ochranou hromničky

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 54 - 55)

Cíle:

- prožívat sounáležitost se třídou
- sdílet emoce druhých a citlivě na ně reagovat
- vyjádřit své pocity a naslouchat vyprávění druhých

Reflexe k pozorování: před realizací této činnosti si samotné děti vybavily ochrannou moc hromničky, když navrhly domalovat záři, která ji obklopuje. Celková práce byla časově i technicky nenáročná a každé z dětí si nalepilo svůj strach a zakonzervovalo jej ochrannou září hromničky, kterou tvořilo vlastními dlaněmi. Po celkové realizaci s odstupem času děti název tradice a svíčky nezapomněly, připomněly i její poselství. Zapamatovaly si i propojení této tradice v duchu křesťanství a pohanství. Nejvíce je bavila technika kaširování, obtisky, kreslení strachů a natírání svíce rukama (viz Příloha 3 obr. 95 – 97).

6.4 Letní slunovrat

6.4.1 Obloha plná sluníček - hvězd

Výtvarný záměr: seznámit se s batikou a s technickým postupem její výroby, vyrobit touto netradiční výtvarnou činností letní oblohu a jednotlivá sluníčka

Výtvarná technika: batik

Výtvarný materiál a instrumenty: stará bílá prostěradla, pevný bílý provázek, malé a klasické kolíčky na prádlo, nůžky, barvy na textil (modrá, žlutá, oranžová), dva velké hrnce na vaření, mísa s vodou

Časová dotace: dva dny (2krát 40 minut)

Organizace: frontální

Motivace: dětem byla znovu přiblížena lidová tradice slunovratu, prastarého svátku slunce. Byla jim vysvětlena astronomická podstata letního slunovratu, nejdelšího dne v roce, připomněly si den, kdy slunovrat nastává a obvyklé zvyky spojené s jeho oslavami. Také si opětovně zacvičily Pozdrav slunci včetně říkanky.

Realizace výtvarné činnosti: děti se nejdříve s kouskem provázku naučily vázat uzel, společně je pak vázaly dohromady na prostěradle v různých jeho částech. Na bílé plochy bez uzlíků připevnily kolíčky na prádlo. Poté si jednotlivě namalovaly tužkou na kousek bílé látky

kruh a vystřihly ho. Kruh poskládaly na polovinu, čtvrtinu a osminu a tu srolovaly do ruličky a opět na ní přivázaly několik uzlíků a připevnily malé kolíčky. Paní učitelka pak podle návodu obarvila látku, na níž si děti připravily budoucí sluníčka a oblohu. Vychladlou látku se sluníčky děti za pomoci nůžek rozvázaly a sundaly kolíčky. Následně ji vymáchaly v čiré vodě, aby ji zbavily přebytečné barvy. Stejným způsobem pak společně zbavily i látku s oblohou kolíčků a uzlíků. Po vymáchání ve vodě a usušení byla sluníčka i obloha hotové.

Obrázek č. 11 - Obloha plná sluníček

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 56 - 65)

Cíle:

- vnímat prastaré tradice a zvyky jako jednu z hodnot našeho společenství
- spolupracovat s ostatními dětmi
- respektovat se navzájem
- rozvíjet výtvarně technické dovednosti
- rozvíjet dovednosti a schopnosti v oblasti jemné motoriky

Reflexe k pozorování: před realizací výtvarné činnosti už děti věděly, že slunce má svůj svátek, dokonce nejeden. Název slunovrat pro ně byl ale krkolomný, nikdo z dětí ho nezformuloval správně. Na základě informace, že je opakem zimního slunovratu dokázaly odhadnout, že v době letního slunovratu je den nejdelší. Dařil se jim i odhad zvyků spojenými s jeho oslavou, správně tipovaly oslavu tancem, zpěvem s dobrůtkami a veselou atmosférou. Samotná realizace začínala vázáním mnoha uzlíků, kde si děti dostatečně procvičily své dovednosti v oblasti jemné motoriky, každé z dětí uzel nakonec zvládlo, stejně i připevnění kolíčků. Ohromné překvapení vyvolalo rozvazování hotové batiky sluncí i oblohy ve své rozmanitosti tvarů. Máchání sluníček ve vodě pro děti bylo také zábavné už jen kvůli samotnému kontaktu s vodou. U rozložené hotové oblohy se sluníčky děti vyjadřovaly své nápady a postřehy, co jim daná práce ještě připomíná. S odstupem času po realizaci si dokázaly vzpomenout i na název svátku a lidovou tradici spojenou s ním (viz Příloha 3 str. 89 - 91).

6.4.2 Slavnost masek

Výtvarný záměr: vyrobit postavičku, která znázorňuje jednu z masek tančící kolem slavnostního slunovratového ohně

Výtvarná technika: kombinovaná technika – kašírování, malba temperou a dolepování ozdobných prvků a detailů

Výtvarný materiál a instrumenty: kartonové špulky na nitě, polystyrenové koule o průměru 4cm, polystyrenové kloboučky, škrobové lepidlo, hedvábné bílé papíry, pleťová, bílá, černá, modrá, hnědá, zelená a červená temperová barva, nádoby na tempery a lepidlo, různorodý materiál (látky, záclony, bavlnky, vlny, sušené květiny, kousky kůže, stuhy, krajky, knoflíky, korálky)

Časová dotace: den rozdělený na dopolední a odpolední činnost (2 krát 40 – 50 minut)

Organizace: frontální v menších skupinách

Motivace: děti si zatančily kolem pomyslného ohně za hry na tamburínu. Diskuze se odvíjela od zvyku tančení kolem ohňů v maskách. Pantomimicky děti ztvárnily, jakou masku by si zvolily při oslavě letního slunovratu.

Realizace výtvarné činnosti: prvním krokem byla výroba hlav postaviček natrháním hedvábného papíru na malé kousky, namáčení papíru do škrobového lepidla a jeho vrstvení na polystyrenovou kouli. Oči, nos a ústa byla vytvořena zmačkáním a tvarováním malých kousků papíru. Po usušení děti hlavičky a jejich části natřely temperovými barvami dle vlastního uvážení. Po zaschnutí barev hlavičky přilepily na špulku a začaly s výrobou oblečení, vlasů a jiných doplňků z různorodých materiálů podle své fantazie. Doplňky lepily na tělo ze špulky a na hlavu postavičky.

Obrázek č. 12 - Slavnost masek

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 66 - 71)

Cíle:

- uvědomit si základní smysl oslav
- seznamovat se s tradičními maskami
- rozvíjet a kultivovat představivost a fantazii
- rozvíjet tvořivost

Reflexe k pozorování: před realizací činnosti byla dětem tradice v podobě jakéhosi předchůdce karnevalu velmi blízká a na výrobu postaviček se velmi těšily. Byla to zřejmě nej kreativnější aktivita ze všech absolvovaných výtvarných činností k tématu lidových tradic, kde děti mohly uplatnit svou představivost, fantazii, zručnost a nápaditost. Náročnější byla výroba hlavičky, prostorové lepení technikou kašírování na polystyrenovou kouli a tvoření

drobných detailů – oči, nos, ústa. Pestrá nabídka materiálu ke tvoření pak dala prostor jejich fantazii, nápadům a též fantastické spolupráci např. při vzájemné pomoci, při sdílení nápadů, rad i pochval a trpělivosti v dokončování práce. Výstava postaviček představující masku při oslavách slunovratu měla veliký úspěch i v očích veřejnosti, která práci dětí pochválila. S časovým odstupem děti uměly tuto slavnost zařadit ke správné lidové tradici včetně názvu i faktů po astronomické stránce. Postavička se dle vyprávění dětí u nich doma stala součástí jejich her či jako dekorace a památka na mystický prastarý svátek uctívání slunce. Některé z nich vzpomínaly na tuto práci jako na nejoblíbenější (viz Příloha str. 91).

6.4.3 Letní sluneční sloupy

Výtvarný záměr: opětovně postavit „Sluneční sloup“ z dostupných přírodních materiálů v blízkém okolí tentokrát v letním období, pokusit se o stabilní a kreativní stavbu z konstrukčního hlediska a zároveň vnímat jeho význam ve vztahu k lidové tradici

Výtvarná technika: konstruování z přírodních prvků

Výtvarný materiál a instrumenty: kameny, klacíky, peříčka, květiny, kamínková drť, písek, listy a jiné dostupné přírodní materiály v okolí

Časová dotace: 30 až 45 minut

Organizace: převážně individuální i frontální (v menších skupinkách)

Motivace: děti si osvěžily tradici stavění „Slunečních sloupů“ k uctívání slunce. Vyslechly si vyprávění o zvycích vztahujících se k letnímu slunovratu – očištění a nabíjecí koupeli k získání síly a energie, o ranních procházkách naboso, o devatero bylinkách a zázračném kapradí. Zmíněné byliny a kapradí si mohly děti prohlédnout na obrázcích. Na cestě na pláž pozorovaly různé kvetoucí bylinky a snažily se určit jejich druh. Po dohodě se zákonnými zástupci se mohly naboso projít na pláži. Před samotnou realizací stavění „Slunečních sloupů“ si za doprovodu bubnu, na který hrála jedna z maminek, zazpívaly píseň „Volám tě sluníčko, haló, haló.“

Realizace výtvarné činnosti: aktivita se odehrávala na stejné kamenité pláži u Lipenské přehrady jako v zimním období. Děti stavěly Sluneční sloupy z kamenů, dřívěk, větviček, zdobily je peříčky, květinami, uvitými věnečky, listy rostlin či kamínkovou drť.

Obrázek č. 13 - Letní sluneční sloupy

Fotodokumentace: (viz Příloha 1 obr. 72 - 75)

Cíle:

- seznamovat se se světem lidí a historií
- seznamovat se s místem a prostředím, kde dítě žije, vytvářet pozitivní vztah k němu, pokusit se o jeho estetické obzvláštnění
- osvojit si názvy staveb spojených s výtvarnou činností
- rozvíjet zrakové vnímání detailů
- osvojit si tvůrčí přístupy v tvořivé činnosti

Reflexe z pozorování: před realizací děti zavzpomínaly na stavbu zimních Slunečních sloupů, vybavil se jim i účel, pro který se sloupy stavěly. Krásné počasí tohoto dne povzbuzovalo děti i k větší snaze propracovat a zdokonalit své stavby k obrazu svému, své činnosti věnovaly i více času než při stavění sloupů v zimě a také měly bohatší nabídku přírodnin v tomto období. S odstupem času to pro mnohé z nich byla oblíbená aktivita, na níž vzpomínaly. Automaticky už si spojovaly tuto konstrukční činnost s oslavami slunce, vybavily si i rozmanitost jejich zvyků a propojení s přírodou (viz Příloha 3 str. 89 – 91).

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit soubor výtvarných činností a aktivit pro posílení významu lidových tradic v životě mateřské školy. Výzkumnými metodami, jimiž byl skupinový rozhovor a zúčastněné pozorování včetně průběhu realizace výtvarných činností zaznamenávaných nahrávkou.

Děti téma lidových tradic oslovovalo především díky prvkům magična a jisté tajemnosti, které nalézaly v legendách a příbězích s nimi spojenými. Fascinovala je i jejich blízkost k přírodě, oslavy neživých věcí jako je slunce či hromnička s podtextem zvyků spojenými s nimi. Mezi lidovými tradicemi byla jistá vyváženost tradic s jejich významem, od svátku české státnosti s historicky podloženou postavou knížete Václava a jeho temným osudem a vzkříšením až přes pohanské slunovraty s veselými oslavami vzdávající holt kultu slunci a přírodě po opět tajemně až strašidelně působící Hromnice. Každá tradice nabízí veliké množství nápadů, které lze využít v různorodých hrách a činnostech mateřské školy. Ovšem zapamatovatelnosti těchto příběhů ve formě prožitku jsou nejbližší právě výtvarné a dramatické aktivity. Proč dětem nenabídnout krásnou lidovou tradici ke kresbě životodárného slunce, tolik opakovaného námětu ve výtvarných činnostech mateřských škol. Nebo pomoci dětem vyjádřit své strachy a obavy u ochraňující svíčky hromničky či naopak prezentovat své sny, plány a radostné zážitky formou dopisu jako malý kníže Václav posílal babičce Ludmile. Podstata lidových tradic ve své síle a hluboké myšlence či poselství pak dětem pomůže otevřít oči i srdce ve formě silných prožitků či inspirace pro své vlastní sebevyjádření.

To ostatně potvrdily výsledky pozorování a rozhovorů. Před realizacemi výtvarných činností děti o prezentovaných lidových tradicích neměly moc velké povědomí nebo tradici odvozovaly z jejího názvu. Po realizacích s odstupem času, a to s odstupem jednoho i dvou let, si dokázaly vybavit všechny výtvarné činnosti i bez obrazového materiálu, dokonce je v rozhovorech správně přiřazovaly k dané tradici. Po zhlédnutí videozáznamu z aktivit se ještě více rozpomínaly na podstatu svátků a zvyky, jež je provází. Při realizaci výtvarných prací děti naplno zapojovaly svou fantazii, procvičovaly své dovednosti v oblasti jemné motoriky, vzájemnou spolupráci a empatii nejen k sobě, ale i k vytvořeným dílům svých i

vrstevníků, nebály se vyjádřit své pocity, nápady či obavy, ucelovaly si poznatky a informace k lidovým tradicím, seznámily se s novými technikami, materiály a instrumenty. V tom všem se odráží nejen naplnění dílčích cílů Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, ale i smysl podpořit zvědavost a zájem dětí o historii lidstva opakovanými rituály pramenících z dědictví mnoha generací. A propojení s výtvarnými aktivitami ještě více otevírá dveře pochopení jejich významu a podstaty. Mnoho odborníků to v teoretické části této práce potvrzuje svými výroky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné informační zdroje

- Bednářová, J., Dandová, E., Kratochvílová, J., Nádvorníková, H., Syslová, Z., Šulová, L. (2017). *Školní zralost a její diagnostika*. Praha: Raabe.
- Bestajovský, M. (2008). *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Brno: Computer press.
- Bezděková, L., Kubecová, M., Kupcová, Z., Váňová, H. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
- Francová, E. (2017). *Rok ve svatojánu*. Praha: motto.
- Franklin, A. (2002). *Magické slavnosti letního slunovratu*. Praha: Pragma.
- Kohlová, M. A., (2006). *Výtvarné hrátky pro děti*. Praha: Portál.
- Krček, J. (2015). *Příběhy dvanácti měsíců*. (s.116-117). Praha: Albatros.
- Krček, J. (2011). *Vánoce Putování do Betléma*. Praha: Albatros.
- Křížová, Ž. (2017). *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Kupcová, Z., Nádvorníková, H., Růžičková, V., Svobodová, E., Vondrušková, A. (2016). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Mertin, V., Gillernová, I. (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.
- Motlová, M. (2010). *Český rok od jara do zimy*. (s.7). Praha: Fortuna Libri.
- Nádvorníková, H., Hanzová, B., Hazuková, H., Ležalová, R., Pišlová, S., Štefánková, Z., Váchová, A. (2014). *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí*. Praha: Raabe.
- Ruland, J. (2016). *Tajemství vánočních nocí*. Olomouc. Fontána.
- Stehlíková Babyrádová, H. (2014). *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. Olomouc. (s.5). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šimánek, J. (2019). *Doudlebsko od jara do zimy*. České Budějovice: Veduta.
- Švaříček, R., Šedová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál.
- Šottnerová, D. (2008). *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico.
- Vágnerová, M. (2017). *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Praha: Raabe.

Vágnerová, M., Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Zemanová, M. (2009). *Na hromnice o hodinu více*. Brno: Computer Press.

Elektronické informační zdroje:

Letní slunovrat - pohanský svátek. (2014) *Psychologie chaosu*. Dostupné z:
<https://www.psychologiechaosu.cz/letni-slunovrat/>

Gallagher, K. C. (listopad 2013). Kindergarten through primary grades: Guiding children's friendship development. *YC young children*, Dostupné z
<https://www.jstor.org/stable/ycyoungchildren.68.5.26?seq=>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (s.15-28). Dostupné z
<https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolnivzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021> Morávková, Š., Bartošková, A. (2014).

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: OBRÁZKY

Příloha č. 2: TEXTY PÍSNÍ, ŘÍKANEK A DRAMATIZACE PŘÍBĚHU, OMALOVÁNKA

Příloha č. 3: SKUPINOVÉ ROZHOVORY S DĚTMI PŘED A PO REALIZACI VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ

SEZNAM OBRÁZKŮ V PRAKTICKÉ ČÁSTI

Obrázek č. 1: Dopis

Obrázek č. 2: Erb

Obrázek č. 3: Knížecí žezlo

Obrázek č. 4: Slunce ve vesmíru

Obrázek č. 5: Slunce v zimě

Obrázek č. 6: Zimní sluneční sloupy

Obrázek č. 7: Svíčka – kašírování

Obrázek č. 8: Hromnička ve tmě

Obrázek č. 9: Můj strach

Obrázek č. 10: Pod ochranou hromničky

Obrázek č. 11: Obloha plná sluníček – hvězd

Obrázek č. 12: Slavnost masek

Obrázek č. 13: Letní sluneční sloupy

SEZNAM OBRÁZKŮ PŘÍLOHA Č. 1

Obrázek č. 14: Tvarování papíru do kuličky

Obrázek č. 15: Natírání

Obrázek č. 16: Vyžehlený papír

Obrázek č. 17: Kresba tuší

Obrázek č. 18: Kresba tuší

Obrázek č. 19: Pečeť

Obrázek č. 20: Dopisy svatého Václava babičce Ludmile

Obrázek č. 21: Kachel s dekorem

Obrázek č. 22: Kachel – ohraničení

Obrázek č. 23: Natírání burelem

Obrázek č. 24: Vymývání burelu

Obrázek č. 25: Natírání glazurou

Obrázek č. 26: Vysypávání skleněnou drtí

Obrázek č. 27: Erb

Obrázek č. 28: Broušení smirkovým papírem

Obrázek č. 29: Zatloukání

Obrázek č. 30: Zdobení žezla

Obrázek č. 31: Knížecí žezlo

Obrázek č. 32: Kresba suchou temperou

Obrázek č. 33: Stříhání tvarů

Obrázek č. 34: Lepení částí slunce

Obrázek č. 35: Dokreslování detailů

Obrázek č. 36: Slunce ve vesmíru

Obrázek č. 37: Lepení soli na podklad

Obrázek č. 38: Rozpouštění temperové barvy

Obrázek č. 39: Zimní krajina

Obrázek č. 40: Rozfoukávání temperové barvy – slunce

Obrázek č. 41: Slunce v zimě

Obrázek č. 42: Zimní sluneční sloupy

Obrázek č. 43: Zimní sluneční sloupy

Obrázek č. 44: Trhání novin

Obrázek č. 45: Vrstvení papíru do tvaru svíčky – kašírování

Obrázek č. 46: Tvarování knotu a plamene

Obrázek č. 47: Tělo svíčky

Obrázek č. 48: Malování dlaněmi

Obrázek č. 49: Plamen

Obrázek č. 50: Pozadí hromničky

Obrázek č. 51: Kresba tuší

Obrázek č. 52: Stínování přírodním uhlím

Obrázek č. 53: Reflexe na elipse

Obrázek č. 54: Záře – otisky rukou

Obrázek č. 55: Pod ochranou hromničky

Obrázek č. 56: Vázání uzlíků

Obrázek č. 57: Připevňování kolíčků

Obrázek č. 58: Stříhání tvaru slunce

Obrázek č. 59: Vázání sluníčka

Obrázek č. 60: Rozvazování provázků

Obrázek č. 61: Rozvazování provázků

Obrázek č. 62: Praní sluníček

Obrázek č. 63: Rozvazování oblohy

Obrázek č. 64: Obloha plná sluníček na elipse
Obrázek č. 65: Dekorace na zdi
Obrázek č. 66: Výroba hlavičky – kašírování
Obrázek č. 67: Detaily na hlavičce
Obrázek č. 68: Natírání hlavičky temperovými barvami
Obrázek č. 69: Tvoření loutky s dekorováním detailů
Obrázek č. 70: Výstava loutek
Obrázek č. 71: Výstava loutek
Obrázek č. 72: Píseň za doprovodu bubnu
Obrázek č. 73: Stavění letních slunečních sloupů
Obrázek č. 74: Stavění slunečních sloupů
Obrázek č. 75: Stavění slunečních sloupů

SEZNAM OBRÁZKŮ PŘÍLOHA Č. 2

Obrázek č. 76: Scénář k dramatizaci svatého Václava
Obrázek č. 77: Scénář k dramatizaci svatého Václava
Obrázek č. 78: Omalovánka svatého Václava
Obrázek č. 79: Svatováclavský chorál
Obrázek č. 80: Písnička „Volám tě sluníčko“
Obrázek č. 81: Pozdrav slunci
Obrázek č. 82: Píseň „Já jsem zlatý trám“

SEZNAM OBRÁZKŮ PŘÍLOHA Č. 3

Obrázek č. 83: Svatý Václav – rozhovor před realizací 1. část
Obrázek č. 84: Svatý Václav – rozhovor před realizací 2. část
Obrázek č. 85: Svatý Václav – rozhovor před realizací 3. část

Obrázek č. 86: Svatý Václav – rozhovor po realizaci 1. část

Obrázek č. 87: Svatý Václav – rozhovor po realizaci 2. část

Obrázek č. 88: Svatý Václav - rozhovor po realizaci 3. část

Obrázek č. 89: Zimní a letní slunovrat – rozhovor před realizací 1. část

Obrázek č. 90: Zimní a letní slunovrat – rozhovor před realizací 2. část

Obrázek č. 91: Zimní a letní slunovrat – rozhovor po realizaci 1. část

Obrázek č. 92: Zimní a letní slunovrat – rozhovor po realizaci 2. část

Obrázek č. 93: Zimní a letní slunovrat – rozhovor po realizaci 3. část

Obrázek č. 94: Hromnice – rozhovor před realizací 1. část

Obrázek č. 95: Hromnice – rozhovor před realizací 2. část

Obrázek č. 96: Hromnice – rozhovor po realizaci 1. část

Obrázek č. 97: Hromnice – rozhovor po realizaci 2. část

Obrázek č. 98: Hromnice – rozhovor po realizaci 3. část

Příloha č.1

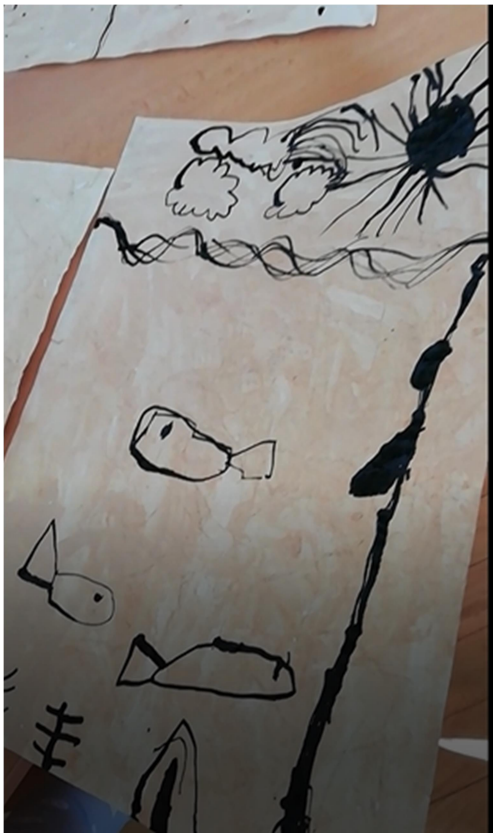
Obrázek č. 14

Obrázek č. 15

Obrázek č. 16

Obrázek č. 17

Obrázek č. 18

Obrázek č.19

Obrázek č.20

Obrázek č.21

Obrázek č.22

Obrázek č.23

Obrázek č.24

Obrázek č.25

Obrázek č.26

Obrázek č.27

Obrázek č.28

Obrázek č. 29

Obrázek č.30

Obrázek č.31

Obrázek č.32

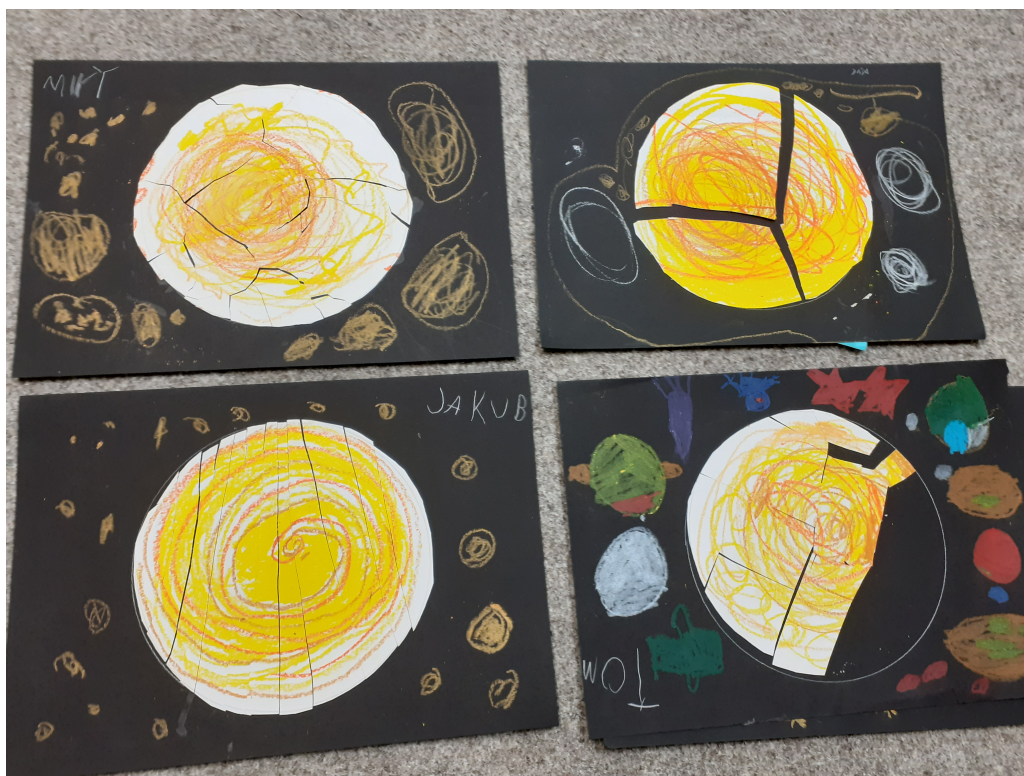
Obrázek č.33

Obrázek č.34

Obrázek č.35

Obrázek č.36

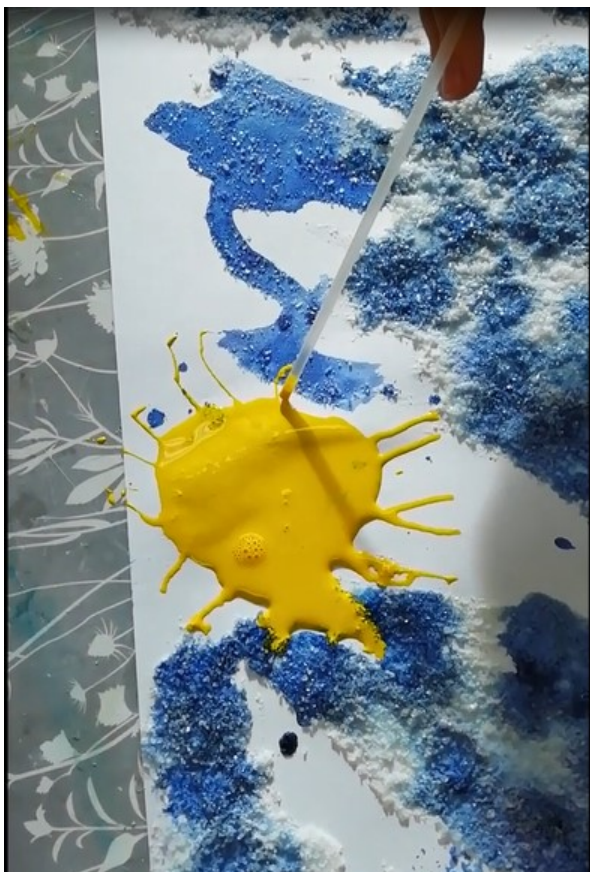
Obrázek č.37

Obrázek č.38

Obrázek č.39

Obrázek č.40

Obrázek č.41

Obrázek č.42

Obrázek č.43

Obrázek č.44

Obrázek č.45

Obrázek č.46

Obrázek č.47

Obrázek č.48

Obrázek č.49

Obrázek č.50

Obrázek č.51

Obrázek č.52

Obrázek č.53

Obrázek č.54

Obrázek č.55

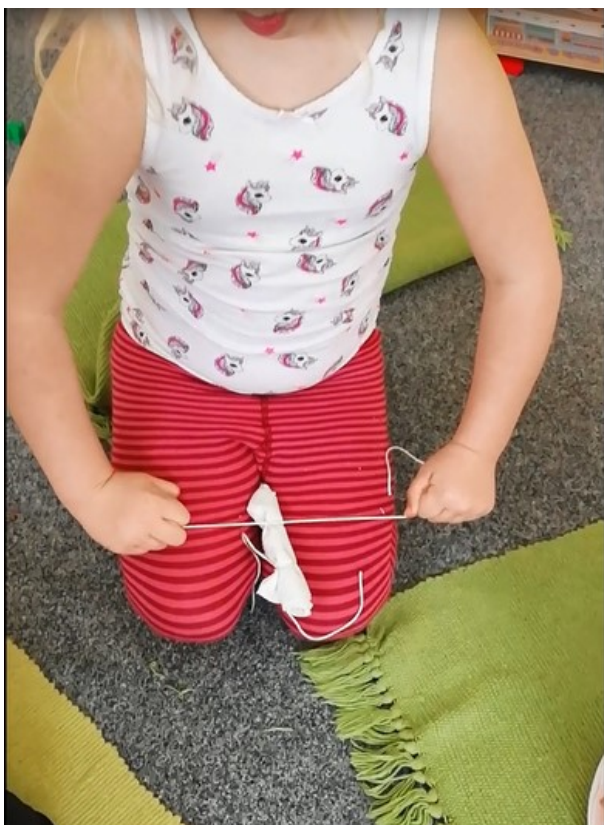
Obrázek č.56

Obrázek č.57

Obrázek č.58

Obrázek č.59

Obrázek č.60

Obrázek č.61

Obrázek č.62

Obrázek č.63

Obrázek č.64

Obrázek č.65

Obrázek č.66

Obrázek č.67

Obrázek č.68

Obrázek č.69

Obrázek č.70

Obrázek č.71

Obrázek č.72

Obrázek č.73

Obrázek č.74

Obrázek č.75

Tedy příběh svatého Václava

Před více než 1000 lety vládl českému knížectví kníže Vratislav...

A jeho krásná žena, kněžna Drahomíra...

A protože se měli moc rádi, narodil se jim jednoho dne malý Václav...

A protože se měli opravdu hodně rádi, měli čtyři dcery... krásné princezny...,

které se stejně jako ostatní princezny rády hezky oblékaly a zdobily šperky a také rády tancovaly...

Mezitím Václav rostl jako z vody. Naučil se sedět... stát... a chodit... rostl, rostl, až se z něj stal statný chlapec...

Bohužel jeho otec Vratislav zrovna sváděl svou poslední bitvu, při které byl zraněn, zemřel a odešel do nebe...

O Václava se ale láskyplně starala jeho babička Ludmila... učila ho číst..., počítat..., psát...

A protože byli lidé v té době velmi zbožní a chodili často do kostela..., modlila se s ním...

Učila ho, jak se chovat slušně k lidem, jak být dobrým rytířem... a tak měl svého učitele šermu... a svého učitele jízdy na koni...

Babička Ludmila bohužel po čase zemřela a odešla do nebe za svým synem Vratislavem, z Václava se stal muž a spravedlivý kníže, který ctil vše, co ho babička Ludmila naučila, byl dobrým, laskavým vládcem, který kromě svých ctností také stavěl kostely...

To se ale příliš nelíbilo mladšímu bratrovi Boleslavovi, který ctil vládu mečem...

Václavovi trůn záviděl a přemýšlel..., jak ho o trůn připravit..., až ho napadnul hrůzný nápad...

Pozval bratra Václava na oslavu...

Na oslavě byl krásně prostřený ubrus..., jídlo..., pití...

První si ke stolu sednul Boleslav a Václav..., rytíř..., nechyběly ani krásné princezny a kněžna Drahomíra...

A hostina začala...

Trvala dlouho do noci. První odešly princezny a Drahomíra..., pak rytíř..., Boleslav...

Václav, který byl velmi zbožný, šel ráno do kostela...

Ale tam už číhal lotr...

A když chtěl Václav otevřít dveře kostela, probodl ho a Václav odešel do nebe za babičkou i otcem...

Lotr spěchal za Boleslavem, oznámit mu, že splnil svůj úkol...

Boleslav nastoupil na trůn místo bratra a vládl převážně silou..., a bojem...

Po čase ho ale začalo tížít svědomí...

Uvědomil si svůj hrůzný čin a chtěl ho odčinit...

Vzpomínal na bratrovu dobrotu a laskavé srdce, začal uctívat jeho památku, pojmenoval po svém bratrovi mnoho kostelů a slavných staveb, dokonce věnoval svému bratrovi i den- 28. Září, který se ctí dodnes...

Václav se stal i po své smrti patronem Čech a Moravy...

Existuje také legenda o hoře Blaník..., říká se, že v hoře Blaník spí rytíři a svatý Václav...

A až bude českému národu nejhůře, hora Blaník se otevře a rytíři v čele se svatým Václavem přijdou České zemi na pomoc za zpěvu Svatováclavského chorálu.

Obrázek č.78

830A – Svatý Václave

VOLÁME SLUNÍČKO

Hudba i slova Jaromír Nohavica

(Valčík)

Rit.ato

The musical score is written on a single staff in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. It includes guitar chord diagrams above the notes. The lyrics are written below the staff. The score is divided into three systems, each with a first ending (1.) and a second ending (2.).

1. Vo - lá - me sln - ně - ko ha - ló, ha - ló,
te - pla je na svě - tě má - lo, má - lo.
Vy - lez a ro - ze - žně mra - ky, mra - ky
a já ti po - mó - žu ta - ky, lun.
má - lo, má - lo.

2. Voláme skřivana haló, haló,
písní je na světě málo, málo.
Přileť a zaspívej pro mě, pro mě,
žijem přece v jednom domě, lun.

3. Voláme, človíčku, haló, haló,
lásky je na světě málo, málo, málo.

Obrázek č.81

Petrklíč hudba - Pavel Jurkovič, text - lidová poezie

Já jsem zlatý trám,

nebe podpírám,

zimu zavírám,

zemi otvírám.

Sám, sám nebe podpírám.

Sám, sám nebe podpírám.

Obrázek č.82

Skupinový rozhovor

ROZHOVOR

Rozhovor, během kterého byly dětem kladeny otázky, byl veden se skupinou dětí, a to před realizací výtvarných prací a následně po roce a po dvou letech.

Téma Svatý Václav

Otázky v rozhovoru

1. Věděli byste, co znamená, když se řekne „státní svátek“? Kdo slaví svátek v tento den?
2. Jak se jmenuje naše republika?
3. Věděl by někdo z vás, kdo byl svatý Václav?
4. Jaký by měl být dobrý kníže?
5. Chtěl/a bys být také kníže? A proč?

Odpovědi dětí před realizací

1. Otázka: Věděli byste, co znamená, když se řekne „státní svátek“? Kdo slaví svátek v tento den?

Odpovědi:

Dítě 4: Když je státní svátek, máme svátek všichni.

Dítě 6: Státní svátek slaví všechny děti a taky maminky a tatínkové.

Dítě 3: Když je státní svátek, tak máme prázdniny.

Dítě 3: Já vím, že když slavíme státní svátek, tak rodiče nechodí do práce a my máme prázdniny.

2. Otázka: Jak se jmenuje naše republika?

Odpovědi:

Dítě 4: Naše republika se jmenuje česká.

Dítě 10: Jmenuje se Česká republika.

Dítě 6: Naše republika se jmenuje Česká republika anebo se jí také říká Česká země.

Dítě 3: Jmenuje se Česká republika, protože je naše, je v Česku.

Dítě 5: Já to vím, jmenuje se Česká republika

Dítě 1: Je to Česká republika, to vím od rodičů.

Dítě 12: Mohla by se jmenovat státní republika.

Dítě 5: Někdy se taky říká Český stát, to už jsem slyšel.

3. Otázka: Věděl by někdo z vás, kdo byl svatý Václav?

Odpovědi:

Dítě 10: Svatý Václav byl ježíšek, protože byl svatý a taky hodný.

Dítě 4: Já si myslím, že to byl rytíř nebo král a pomáhal lidem.

Dítě 11: Svatý Václav byl určitě král a nosil královskou korunu.

Dítě 14: Nevím, jestli byl rytíř, ale určitě byl hodný a pomáhal třeba nemocným lidem, protože byl svatý.

4. Otázka: Jaký by měl být dobrý kníže (král)?

Odpovědi:

Dítě 14: Podle mě by měl být hodný a měl by pomáhat chudým lidem.

Dítě 10: Já si myslím, že by měl dávat lidem jídlo a pití, aby neměli hlad a žízeň.

Dítě 4: Měl by mít určitě na hlavě korunu a taky meč, ten králové mívají.

Dítě 3: Kníže by měl být chytrý a taky hodný .

Dítě 11: Měl by se starat o všechny lidi a být na ně hodný.

5. Otázka: Chtěl/a bys být také kníže? A proč?

Odpovědi:

Dítě 8: Já bych chtěl být kníže, protože bych chtěl být bohatý a mít na hlavě korunu.

Dítě 6: Mně by se líbilo, kdybych bydlela na hradě.

Dítě 7: Mně by se nejvíc líbilo, kdybych mohl lidem dávat rozkazy.

Dítě 10: Já bych chtěla pomáhat nemocným a starým lidem. Dávat jim peníze a taky jídlo. A taky třeba oblečení, aby jim nebyla zima.

Dítě 4: Já bych chtěl být král, aby na sebe byli všichni hodní.

Dítě 6: Kdybych byla jednou královnou a mohla bych vládnout, tak bych si strašně přála, aby byl na světě mír.

Téma svatý Václav

Otázky v rozhovoru

1. Věděli byste, co znamená, když se řekne „státní svátek“? Kdo slaví svátek tento den?
2. Jak se jmenuje naše republika?
3. Věděl by někdo z vás, kdo byl svatý Václav?
4. Byl svatý Václav dobrý kníže?
5. Chtěla bys být také kníže? A proč

Odpovědi dětí s odstupem jednoho roku a dvou let

1. Otázka: Věděli byste, co znamená, když se řekne „státní svátek“? Kdo slaví svátek tento den?
Odpovědi:

Dítě 4: To znamená, že přijde Ježíšek a budou prázdniny.

Dítě 5: Státní svátek je v roce ve čtvrtek a v pátek.

Dítě 4: Na státní svátek se slaví rodina.

Dítě 3: Když je státní svátek, tak nemusíme do školy, máme volno a rodiče nemusí do práce a můžou být s námi doma.

Dítě 2: Na státní svátek je volno a nikdo nechodí do práce, protože mají svátek všichni.

Dítě 15: Když je státní svátek, tak se slaví třeba svátek holek.

Dítě 6: Když je svátek, nejde se do školy a aspoň jeden den bez matiky.

Dítě 7: Když je státní svátek, můžeme si dělat bunkry.

Dítě 6: Taky to znamená, že Rusové opustili naši zemi po 30 letech.

2. Otázka: Jak se jmenuje naše republika?
Odpovědi:

Dítě 15: Naše republika se jmenuje Česká republika.

Dítě 2: Je to Česká republika.

Dítě 3: Může se jí říkat Česká republika, nebo Česká země anebo taky Český stát.

Dítě 6: Naše republika se jmenuje Česká, protože v ní žijeme my a my mluvíme česky.

Dítě 5: Naše republika se přece jmenuje Česká republika, to ví přece všichni.

Dítě 2: To je lehký, přece Česká republika.

3. Otázka: Věděl by někdo z vás, kdo byl svatý Václav?

Odpovědi:

Dítě 5: Svatý Václav byl král, který vládnul naší zemi.

Dítě 7: Byl to král, byl hodný na lidi. A měl babičku, která se o něho starala.

Dítě 3: Byl to král, ale ne úplně. Byl to kníže a měl babičku, babičku Ludmilu, která se o něho starala a byla hodná. Učila ho číst a psát a čísla. Učila ho jezdit na koni.

Dítě 10: Václav měl taky zlého bratra, který mu záviděl, že je král.

Dítě 3: Bratr Václava byl zlý, a protože mu záviděl, tak ho zabil. Pozval ho do kostela, že si dají večeři a popovídají si jako bratři. A když se najedli a odcházeli, tak postavili ke kostelu strážu a zabili ho.

Dítě 3: Svatý Václav byl patron České země.

4. Otázka: Byl svatý Václav dobrý kníže?

Odpovědi:

Dítě 6: Svatý Václav vládnul dobře a byl hlavně hodný.

Dítě 10: Dával chudým lidem peníze, staral se o chudé.

Dítě 10: Dával lidem jídlo a pití. A taky oblečení, aby nemrzli. A taky jim dal deku.

Dítě 7: Byl hodný a pomáhal lidem, ale to se nelíbilo jeho bratrovi a tak Václava zabil, když šel do kostela.

Dítě 4: Byl dobrý král, protože pomáhal lidem. A pomáhat je správné. Nikdo by nikomu neměl ubližovat.

5. Otázka: Chtěl/a bys být také kníže? A proč?

Odpovědi:

Dítě 3: Já bych chtěla být královna a dávat rozkazy. Přála bych si, aby na sebe byli všichni hodný.

Dítě 4: Chtěl bych vládnout a pomáhat lidem, aby neměli třeba hlad.

Dítě 6: Kdybych byla kníže, chtěla bych, aby byl na světě mír a aby nebyly války.

Dítě 13: Já bych si moc přál, aby se měli všichni rádi a aby si navzájem pomáhali. A aby se lidi nehádali.

Dítě 15: Kdybych byl králem, dával bych všem jídlo a taky pití. Protože to je důležitý, aby nikdo neumřel.

Doplňující otázka: Co vás během tématu svatého Václava nejvíce bavilo?

Odpovědi:

Dítě 2: Mě bavilo úplně všechno.

Dítě 7: Mě bavilo nejvíc, když jsme hráli divadlo.

Dítě 6: Mně se nejvíc líbilo, když jsme dělali erby, to mě bavilo. Erb byl důležitý, protože ho měl každý ve svém znaku.

Dítě 5: Mě bavilo všechno, hlavně erby a taky žezla.

Dítě 3: Mě bavilo všechno a nejvíc divadlo, hlavně když jsme tančily.

Dítě 2: Nejvíc mě bavily erby a taky když jsme vyráběli ty starý dopisy, jak jsme mačkali ten papír.

Dítě 3: Pamatuju si, jak jsme vyráběli ten starý papír, jak jsme ho mačkali a taky jsme vyráběli takovou tu známku. Tu pečet.

Dítě 9: Mě bavilo, když jsme hráli divadlo a tančily jsme jako princezny.

Dítě 4: Mě bavilo nejvíc, když jsme dělali žezla. Hlavně když jsme zatloukali ty hřebíky a taky když jsme je potom zdobili.

Dítě 1: Mně se nejvíc líbilo divadlo.

Dítě 12: Mně se líbilo pracovat s hlinou, když jsme vyráběli erby.

Dítě 15: Mě bavilo, když jsme vyráběli žezla.

Dítě 11: Mě bavilo nejvíc hrát divadlo a taky když jsme vyráběli erby.

Dítě 10: Mně se nejvíc líbilo, když jsme vyráběli ty starý dopisní papíry a potom malovali dopisy, jako psal Václav své babičce.

Dítě 14: Mě bavilo úplně všechno, hlavně ty erby.

Dítě 8: Nejvíc mě bavilo, když jsme dělaly ty starý dopisy a pečet.

Téma Letní a Zimní slunovrat

Otázky v rozhovoru

1. Myslíte, že i sluníčko by mohlo mít svůj svátek?
2. Proč je pro nás sluníčko důležité, co myslíte?
3. Jak by podle vás mohla vypadat taková oslava svátku slunce?
4. Máte raději sluníčko v létě nebo v zimě?
5. Jak by to vypadalo na světě, kdyby nebylo sluníčko?

Odpovědi dětí před realizací

1. Otázka: Myslíte, že i sluníčko by mohlo mít svůj svátek?

Odpovědi:

Dítě 6: Myslím si, že i sluníčko má svůj svátek, každý má přece někdy svátek.

Dítě 2: Mělo by mít svůj svátek, protože je pro nás důležité.

Dítě 4: Sluníčko by mělo mít svátek, aby nebylo smutné.

Dítě 10: Sluníčko by mělo slavit svátek, aby mělo dobrou náladu a aby nás hřálo.

Dítě 9: Bylo by to hezký, kdyby mělo taky svůj svátek.

2. Otázka: Proč je pro nás sluníčko důležité, co myslíte?

Odpovědi:

Dítě 9. Moje maminka vůbec nemá ráda zimu a miluje sluníčko, protože nám dává teplo.

Dítě 4: Sluníčko nám dává teplo a můžeme se v létě koupat.

Dítě 13: Já mám rád zimu a lyžování. A v zimě se hezky třpytí sníh na sluníčku.

Dítě 10: Kdyby nebylo sluníčko, tak by jsme nemohli žít, protože by byla zima a tma.

3. Otázka: Jak by podle vás mohla vypadat taková oslava svátku slunce?

Odpovědi:

Dítě 12: Určitě se hodně zpívá, aby tam bylo veselo.

Dítě 1: Já bych na oslavě hodně tancovala a zpívala, tak přece oslavy vypadají. A taky by tam měl být třeba dort.

Dítě 3: Podle mě by na oslavě neměly chybět nějaké dobrůtky a hlavně bonbony.

Dítě 9: Myslím, že se na oslavě tancuje a všichni jsou veselí. Taková oslava by se mi líbila.

4. Otázka: Máte raději sluníčko v létě nebo v zimě?

Odpovědi:

Dítě 4: Já mám nejraději sluníčko v létě, protože se můžeme koupat.

Dítě 3: Já miluju sluníčko v létě, když všechno kvete. A když lítají motýli.

Dítě 13: Já mám rád zimu a sníh, když se třpytí.

Dítě 9: S mojí maminkou milujeme léto, protože můžeme nosit sukni a šaty.

Dítě 5: Já mám rád léto, protože se nemusím dlouho oblékat a nemusím nosit ponožky.

5. Otázka: Jak by to vypadalo na světě, kdyby nebylo sluníčko?

Odpovědi:

Dítě 11: Byla by na světě tma a taky zima.

Dítě 3: Bez sluníčka by nic nevykvetlo. Nebyly by na zemi žádné kytičky.

Dítě 4: Bez sluníčka by jsme nemohli žít.

Dítě 15: Kdyby nebylo sluníčko, tak by jsme zmrzli.

Téma Slunovrat

Otázky v rozhovoru

1. Myslíte, že i sluníčko by mohlo mít svůj svátek?
2. Proč je pro nás sluníčko důležité, co myslíte?
3. Jak by podle vás mohla vypadat taková oslava svátku slunce?
4. Máte raději slunce v létě nebo v zimě.
5. Jak by to vypadalo na světě, kdyby nebylo sluníčko?

Odpovědi dětí s odstupem jednoho roku a dvou let

1. Otázka: myslíte, že i sluníčko by mohlo mít svůj svátek?

Odpovědi:

Dítě 4: Ten svátek se jmenuje úpněk.

Dítě 6: Jmenuje se slunovrat, já si pamatuju, jak jsme dělaly takový ty věžičky z kamenů.

Dítě 10: Právě když je slunovrat, tak proto vůbec neusinám.

Dítě 5: Právě v létě je hodně sluníčka, tak proč by nebyl slunovrat strašně dlouhý, takovej, že by byla strašně krátká noc a strašně dlouhý den.

2. Otázka: Proč je pro nás sluníčko důležité?

Odpovědi:

Dítě 3. Lidé oslavovali slunce, protože je pro nás důležité, abychom mohli žít.

Dítě 6: Slunce je hodně důležité pro život, proto ho lidé nazvali Slunovrat a oslavovali ho.

Dítě 15: Protože bez slunce by na zemi nebylo nic. Všechno by vyhynulo.

Dítě 10: Je důležité, protože nám dělá společnost. Aby nám na světě bylo dobře.

3. Otázka: Jak by podle vás mohla vypadat taková oslava svátku slunce?

Odpovědi:

Dítě 2: Oslavovali ho tak, že hodně tančili a taky zpívali.

Dítě 10: Hodně zpívali, aby sluníčko přivolali.

Dítě 6: Taky stavěli sluneční sloupy, jako jsme stavěli my a zdobili jsme je květinami.

Dítě 3: Taky tančili v maskách, já si pamatuju, jak jsme si o tom vyprávěli. A taky si pamatuju, jak jsme vyráběli ty loutky.

Dítě 12: Byli hodně veselí a tančili a taky zpívali.

4. Otázka: Máte raději slunce v létě nebo v zimě?

Odpovědi:

Dítě 11: Já mám radši léto, protože je teplo.

Dítě 6: Mně se líbí, když všechno kvete a když zpívají ptáci. Takže mám nejradši léto.

Dítě 4: Já mám rád léto, protože jezdíme hodně na výlety a to mě baví.

Dítě 13: Já miluju zimu, protože s tátou chodíme lyžovat a to mám rád.

Dítě 3: Já miluju léto, ráda pletu s maminkou věnečky z kytiček. A taky s maminkou milujeme, když můžeme nosit šaty.

Dítě 10: Moje máma nemá ráda zimu. A já taky moc ne.

5. Otázka: Jak by to vypadalo na zemi, kdyby nebylo sluníčko?

Odpovědi:

Dítě 2: Bez slunce by nic nevykvetlo.

Dítě 10: Slunce je moc důležité a bez něj by jsme nemohli žít.

Dítě 13: Nebylo by na zemi světlo a ani teplo.

Dítě 5: Kdyby nesvítlo slunce, tak by planeta byla tmou a byla by zima.

Dítě 15: Všechno by vyhynulo a zmrzlo.

Dítě 14: Rostlinky a jídlo by bez sluníčka nemohlo dál růst. A kdybychom neměli co jíst, tak by jsme všichni umřeli.

Doplňující otázka: Která z prací které jsme dělali, vás nejvíce zaujala a bavila?

Odpovědi:

Dítě 4: Mě nejvíc bavilo, jak jsme dělali ty země.

Dítě 15: Mě bavilo, jak jsme stavěli z kamenů takový ty sloupy.

Dítě 14: Nejvíc mě bavilo, jak jsme dělali ty slunce, jak jsme na ně dávali ty kolíky. A pak jsme si ty kolíky dávali na sebe.

Dítě 5: Mě bavilo stavění sloupů z kamenů. Zdobil jsem je květinami , který zná každej a to je pampeliška a sedmikráska.

Dítě 7: Mě bavilo všechno a nejvíc stavění z kamenů, i když jsem si přitom rozbil koleno.

Dítě 3: Nejlepší bylo, když jsme vyráběli loutky. Já jsem dělala nevěstu.

Dítě 6: Mě nejvíc bavilo, když jsme dělali ty sluníčka , na který jsme dávali ty kolíčky. A taky, když jsme je potom prali.

Dítě 11: Mě bavilo všechno, ale nejvíc asi ta obloha a sluníčka.

Dítě 2: Bavilo mě, když jsme skládali ty rozstříhaný sluníčka.

Dítě 12: Mě nejvíc bavilo vyrábět loutky. A pak se mi taky líbilo, když jsme stavěli ty sloupy v létě.

Dítě 1: Mě bavilo úplně všechno.

Dítě 8: Mě bavilo stavění z kamenů a taky bylo dobrý, že jsme měli s sebou svačinku.

Dítě 10: Bavilo mě, když jsme dělali takovej ten obrázek se solí. To bylo trochu jako kouzlo.

Dítě 9: Mě bavilo úplně všechno, hlavně když jsme vyráběli loutky. A taky se mi líbila naše výstava loutek.

Téma Hromnice

Otázky v rozhovoru

1. Slyšeli jste někdy o svátku zvaném Hromnice?
2. Od slova Hromnice je odvozeno také slovo, kterým se nazývá svíčka, která se tento den zapalovala. Věděl by někdo z vás, jak se jí říkalo?
3. K čemu svíčka hromnička sloužila?
4. Máte také z něčeho strach, bojíte se něčeho?

Odpovědi dětí před realizací:

1. Otázka: Slyšeli jste někdy o svátku zvaném Hromnice?

Odpovědi:

Dítě 1 :My jsme o něm slyšeli jednou s maminkou v televizi. Ale nevím, co to znamená.

Dítě 4: Hromnice znamená, když dává bouřka hromy.

Dítě 5: Hromnice zní jako hromy a hromy dělá bouřka. Takže si myslím, že je to bouřka.

Dítě 10: Já si myslím, že je to svátek bouřky.

2. Otázka: Od slova hromnice je odvozeno také slovo, kterým se nazývá svíčka, která se tento den zapalovala. Věděl by někdo z vás, jak se jí říkalo?

Odpovědi:

Dítě 11: Té svíčce se říká hrom.

Dítě 2: Já vůbec nevím jak se jmenuje, asi taky hromnice.

Dítě 1: Já vím, jak se ta svíčka jmenuje. Říká se jí hrobeček.

Dítě 9: Říká se jí hromín, my si jí doma zapalujeme s maminkou a s tatínkem. Protože maminka miluje svíčky.

Dítě 4: Já nevím jak se jmenuje ale moje maminka to určitě ví.

3. Otázka: K čemu svíčka hromnička sloužila?

Odpovědi:

Dítě 4: Aby nebyly hromy.

Dítě 10. Sloužila k tomu, aby nebyly hromy, protože jsou nebezpečné.

Dítě 1: Byla to svíčka hromů. A kdyby spadla, mohla by se kutálet a někdo by se mohl zranit.

Dítě 2: Svíčky se zapalují, aby se lidé nebáli, když je tma.

4. Otázka: Máte také z něčeho strach? Bojíte se něčeho?

Odpovědi:

Dítě 2: Já se bojím pavouků.

Dítě 7: Já se nebojím ničeho.

Dítě 1: Já se nebojím ani zlých lidí, protože umím kung-fu.

Dítě 1: Já se bojím, když mě hryzne pavouk, nebo se na mě zachytí kolem vlasů.

Dítě 8: Já se bojím zlých psů, který mají ostrý zuby. A taky se bojím kostry.

Dítě 2: Já se bojím pavouků a taky hadů.

Dítě 4: Já se bojím nejvíc bubáků. Hlavně ve tmě.

Dítě 3: Já mám největší strach ze strašidelných domů.

Dítě 5: Já se bojím, aby se něco nestalo rodičům, protože pak bych musel jít do dětského domova.

Dítě 6: Já bych si přála aby se maminka s tatínkem nehádali, protože mám potom strach.

Téma Hromnice

Otázky v rozhovoru

1. Slyšeli jste někdy o svátku zvaném hromnice?
2. Od slova hromnice je odvozen také název svíčky, která se tento den zapalovala. Vzpomněli byste si na její název?
3. K čemu svíčka hromnička sloužila?
4. Máte také z něčeho strach? Bojíte se něčeho?

Odpovědi dětí s odstupem jednoho roku a dvou let

1. Otázka: Vzpomněli byste si na svátek zvaný „Hromnice“?

Odpovědi:

Dítě 3: Je to den, kdy se zapalují svíčky, aby nás ochránily.

Dítě 6: Ten den se zapalovaly svíčky a měly lidi ochránit před hromy.

Dítě 2: Vzpomínám si, že lidé zapalovali svíčky, aby je ochránily.

Dítě 12: To jsme vyráběli tu velkou svíčku, s tím slizkým lepidlem. To byla legrace.

2. Otázka: Od slova hromnice je odvozen také název svíčky, která se tento den zapalovala.

Vzpomněli by jste si na její název?

Odpovědi:

Dítě 3: Já vím, já vím, jmenuje se hromová.

Dítě 6: Já vím, že se říká, že se dřív dávali za okna svíčky, že věřili, že jim do domu neudeří blesk.

Dítě 5: Říká se jí hromnička, od slova hrom, nebo hromnice.

Dítě 2: Velikou hromničku jsme vyráběli. A já si pamatuju, že jsme na to nejdřív vůbec nechtěli sahat.

Dítě 15: A někdo ze školáků nám do ní udělal díru.

Dítě 2: Já si pamatuju, jak jsme měli malovat to, čeho se bojíme. Pamatuju si, že jsem malovala johanu.

3. Otázka: K čemu sloužila svíčka hromnička?

Odpovědi:

Dítě 5: Byla to svíčka na dušičky.

Dítě 10: Měla svítit a připomenout nám naše rodiče.

Dítě 3: Měla by chránit naše tajemství.

Dítě 9: Hromnička nás má chránit před tím, čeho se bojíme.

Dítě 6: Měla lidi ochraňovat před hromy, protože byly nebezpečné.

Dítě 8: Svíčka hromnička měla ochránit lidi, protože věřily na duchy.

Dítě 13: Měla chránit lidi před tím, čeho se báli.

4. Otázka: Máte také z něčeho strach? Bojíte se něčeho?

Odpovědi:

Dítě 2: Já se strašně bojím pavouků, pamatuju si, že jsem malovala johanu. A taky takovou tu paní, co vylezá z toho kruhu z jeskyně.

Dítě 11: Já se teď už ničeho nebojím.

Dítě 4: Já se bojím, že kdybych byl ve tmě venku sám, tak by mě mohl někdo ukrást.

Dítě 6: Já se někdy bojím, když se hádají lidi, který mám ráda.

Dítě 12: Já se nejvíc bojím, když se mi zdá v noci nějaký ošklivý sen a já si myslím, že je to doopravdy.

Doplňující otázka: Co vás nejvíce bavilo na této práci?

Odpovědi:

Dítě 2: Mě bavilo, když jsme vyráběli tu velikou svíčku, protože byla větší než my.

Dítě 12: Mě nejvíc bavilo vyrábět svíčku, protože miluju sliz a to lepidlo bylo slizký.

Dítě 5: Mě bavily ze všeho nejvíc otisky, když jsme tvořily takovou tu zář kolem svíčky.

Dítě 4: Já nemám rád sliz, takže mě moc nebavilo vyrábět svíčku. Ale bavilo mě, když jsme malovaly, čeho se bojíme.

Dítě 1: Mě bavilo, když jsme natíraly svíčku, protože to byla legrace, Hlavně když jsme ji

natíraly rukama. A taky když jsme malovali, čeho se bojíme.

Dítě 10: Mě bavilo všechno. Jenom se mi nejdřív moc nechtělo sahat na to lepidlo.

Dítě 11: Mě bavilo asi všechno.

Dítě 6: Mě bavilo, když jsme malovali, čeho se bojíme a jak jsme potom rozmazávali takovou tu černou tužku.

Dítě 13: Mně se líbilo, když jsme si společně povídali o tom, čeho se bojíme.

Dítě 7: Mně se líbilo, když jsme měli na elipse zapálenou svíčku a bylo to takový trochu strašidelný.

Dítě 9: Když jsme si prohlíželi naše obrázky, čeho se bojíme.

Dítě 3: Nejlepší bylo, jak jsme měli špinavý nohy i ruce od barvy, to bylo dost legrační.

Dítě 8: Bavilo mě otiskovat prsty kolem svíčky.

Dítě 15: Mě bavilo úplně všechno.

Dítě 14: Mně se líbilo, když jsme měli ve třídě tmu a měli jsme zapálenou svíčku a povídali jsme si.